

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS GEROVĖS IR NEGALĖS STUDIJŲ FAKULTETAS
SOCIALINĖS PEDAGOGIKOS IR PSICHOLOGIJOS KATEDRA

Socialinės pedagogikos magistrantūros studijų programa

Janė Vaitkevičienė

**TĖVŲ IR PAAUGLIŲ BENDRAVIMO YPATUMAI SPRENDŽIANT
TARPASMENINIUS KONFLIKTUS**

Magistro darbas

*Magistro darbo vadovė –
doc. dr. Asta Vaitkevičienė*

2011

Magistro darbo santrauka

Darbe atlikta *teorinė* tėvų ir paauglių bendravimo ypatumų sprendžiant tarpasmeninius konfliktus *analizė*.

Iškelta *hipotezė*, kad tėvų ir paauglių požiūriai į tarpusavio bendravimą sprendžiant tarpasmeninius konfliktus skiriasi iš dalies pasitvirtino.

Anketinės *apklausos metodu* buvo atliktas tyrimas, kurio tikslas – išanalizuoti tėvų ir paauglių požiūrio į tarpusavio bendravimą sprendžiant tarpasmeniniu konfliktus ypatybes. Atlikta *statistinė* (vidurkių, faktorinė) *duomenų analizė*.

Tyrimo dalyvavo Naujosios Akmenės miesto ir rajono dviejų mokyklų 120 moksleivių, bei 100 tėvelių.

Empirinėje dalyje vertinami tam tikri požiūriai į tėvų ir paauglių tarpusavio bendravimą sprendžiant tarpasmeninius konfliktus kintamieji, remiantis tėvų ir paauglių nuomone, siekiant nustatyti šio bendravimo ypatumus pagal aspektus.

Svarbiausios empirinio tyrimo *išvados*:

1. Remiantis gautais tėvų anketinės apklausos duomenimis, galima būtų teigti, kad:

• Tėvai tarp svarbiausių dalykų, kurie yra svarbūs jų santykiams su sūnumi/dukra, išskiria tokias teiginių grupes: asmenines savybes, kurios stiprina santykius (*atvirumą ir pasitikėjimą*), domėjimąsi dalykais, kurie tiesiogiai siejasi su jų vaikų (*sveikata, gyvenimu, mokslais ir draugais*) ir bendravimo intensyvumą (*pokalbių dažnumas*).

• Tėvai akcentuoja gana dažnus konfliktus tarp jų ir vaikų, kurie siejami su paauglio elgsenos ir emocijų pokyčiais, pradėjus bręsti. Labiausiai tėvai linkę manyti, kad konfliktines situacijas dažniau sukuria vaiko mokslai ir pasirinkti netinkami draugai, tačiau prie konfliktinių priežasčių neišskiriamas nei vidinis nepasitikėjimas, nei nepasitenkinimas savo vaiku.

• Yra ryšys tarp respondentų demografinių kintamųjų ir tam tikrų jų požiūrių į bendravimą su paaugliu ypatumų. Moterys labiau linkusios į bendravimą su vaiku, tuo tarpu vyrai į neigiamų aspektų, susijusių su vaikų elgesiu, pastebėjimą ir sureikšminimą. Aukštąjį išsilavinimą turintys tėvai ar globėjai akcentuoja pasitenkinimo vaiku kintamuosius, tuo tarpu paauglio pasikeitimus į neigiamą pusę bei griežto auklėjimo svarbą akcentuoja pagrindinį išsilavinimą turintys tėvai ar globėjai. Tėvai, auginantys 3 ir daugiau vaikų, labiau akcentuoja nepasitenkinimą ir nepasitikėjimą vaikui, griežto auklėjimo svarbą bei savo viršumą konfliktinių situacijų sprendime. Taip pat jie nelinkę pažymėti vaiko teisių ir laisvių pripažinimo, vaiko gerbimo ir domėjimosi jo mokslais svarbos, kaip tai daro 1 ar 2 atžalas auginantys tėvai.

2. Remiantis gautais paauglių anketinės apklausos duomenimis, galima būtų teigti, kad:

- Santykiai tarp paauglių ir jų tėvų ar globėjų yra geri ir kylančių nesutarimų yra nedaug (pažymimas mažesnis nesutarimų dažnis nei akcentavo tėvai).

- Šeimose vyrauja paritetiniai tėvų ir vaikų santykiai, suvokiant, kad tėvai yra tie asmenys, kurie yra atsakingi už tam tikrus paauglio veiksmus ir sprendimus, nesudarantys prielaidų paaugliams elgtis netinkamai, priešintis tėvams ar juos ignoruoti. Šeimoje tėvai nesielgia taip, kad keltų ar provokuotų nesutarimus ar konfliktus su savo paaugliais vaikais.

- Paaugliai konfliktinėse situacijose bei po jų patiria įvairius jausmus bei emocijas (*pyktį, abejingumą, liūdesį*) ir mąsto apie galimus pokyčius, tačiau nelabai dažnas šių dalykų akcentavimas rodo teigiamų santykių tarp tėvų ir paauglių buvimą arba mažą konfliktinių situacijų skaičių ar visišką jų nebuvimą.

3. Remiantis aukščiau pateiktomis empirinio tyrimo išvadomis, galima būtų teigti, kad hipotezė „Tėvų ir paauglių požiūriai į tarpusavio bendravimą sprendžiant tarpasmeninius konfliktus skiriasi“ iš dalies pasitvirtino.

Esminiai žodžiai: paauglystė, tarpasmeninis bendravimas, konfliktas, šeimos konfliktas, auklėjimo stilius.

Turinys

Magistro darbo santrauka	2
Įvadas	5
1 skyrius. TARPASMENINIO BENDRAVIMO TARP TĖVŲ IR PAAUGLIŲ SVARBA	8
1.1. Paauglystės samprata.....	9
1.2. Paauglių požiūris į tėvų elgesio ypatybes.....	11
1.3. Paauglių požiūris į tarpasmeninių konfliktų su tėvais priežastis.....	13
1.4. Paauglių požiūris į tarpasmeninių konfliktų su tėvais sprendimo būdus.....	17
1.5. Tėvų požiūris į bendravimo stilių su paaugliu vaiku.....	18
1.6. Tėvų požiūris į paauglio elgesio pokyčius	21
1.7. Tėvų požiūris į tarpasmeninius santykius su paaugliais vaikais.....	22
1.8. Tėvų požiūris į konfliktų su paaugliais vaikais priežastis ir sprendimo būdus	25
2 skyrius. TĖVŲ IR PAAUGLIŲ TARPUSAVIO BENDRAVIMO SPRENDŽIANT TARPASMENINIUS KONFIKTUS YPATUMAI	28
2.1. Tyrimo metodologija ir organizavimas	28
2.2. Tyrimo imties charakteristika	30
2.3. Tėvų anketinės apklausos rezultatai	31
2.3.1. Bendrieji tėvų požiūrio į bendravimą su paaugliu sprendžiant tarpasmeninius konfliktus.....	31
2.3.2. Tėvų požiūrio į bendravimą su paaugliu sprendžiant tarpasmeninius konfliktus ir demografinių kintamųjų ryšys.....	37
2.3.3. Tėvų požiūrio į bendravimą su paaugliu sprendžiant tarpasmeninius konfliktus faktorinė analizė	42
2.4. Paauglių anketinės apklausos rezultatai	45
2.4.1. Bendrieji paauglių požiūrio į bendravimą su tėvais sprendžiant tarpasmeninius konfliktus	45
2.4.2. Paauglių požiūrio į bendravimą su tėvais sprendžiant tarpasmeninius konfliktus ir demografinių kintamųjų ryšys	51
2.4.3. Temų, kuriomis paaugliai kalbasi su tėvais sprendžiant tarpasmeninius konfliktus faktorinė analizė	54
Išvados	55
Literatūra	58
Summary	62
Priedai	64

Įvadas

Mokslinė problema ir tyrimo aktualumas.

Biro (2006) teigia, kad paauglystė yra vienas labiausiai tyrinėjamų amžiaus tarpų, nes būtent šiuo gyvenimo laikotarpiu vyksta permainos susijusios su psichosocialinę, fizinę ir kognityvine žmogaus raida. Paauglystės laikotarpis apsprendžia tam žmogaus gyvenimo raidos etapui būdingus sunkumus ir iššūkius (Bandura, 1994, 2006; Schunk, Meece, 2006).

South, Krueger, Johnson ir Iacono (2008) nuomone, psichologiškai ir socialiai saugi šeimos aplinka yra asmens raidos pagrindas. Šeima suformuoja svarbiausius vaiko interesus, dvasines vertybes, elgesio normas, poreikius, polinkius (Navaitis, 2001). Yu, Wang, Qian, Jang, Livesley, Paris (2007) teigia, kad bendravimas su tėvais, broliais ir/ar seserimis, šių tarpasmeninių santykių intensyvumas ir gilumas, vaiko ir paauglio jausmai, patiriami ir išgyvenami šeimoje, paprastai vadinami ir vienu svarbiausiu asmenybės vystymosi faktoriumi.

Navaičio (2001) tyrimai rodo, kad iš svarbesnių problemų, dėl kurių paaugliai kreipiasi į psichologinę konsultaciją, apie 15 – 18 % sudaro akivaizdžiai su šeima, kurioje paauglys gyvena, susiję sunkumai. Taigi, nemažos dalies paauglių psichologinė savijauta priklauso nuo santykių su tėvais (Pilkauskaitė, 1999).

Paauglystės metu santykiai su tėvais yra lydimi prieštarų jausmų: stiprus nepriklausomybės troškimas susipina su priklausomybės siekimu, meilė persipina su neapykanta ir taip kyla konfliktai tarp tėvų ir jų paauglių vaikų (Želvys, 1994).

Nors šeima yra viena stabiliausių visuomenės pamatinių vertybių, tačiau ir ji kinta, prarasdama tradicinius bruožus ir įgydama naujų. Šiandien akivaizdu, kad šeima yra itin sudėtingas tyrimo objektas. Ne veltui ji atsiduria daugelio mokslo šakų akiratyje.

Darbo **mokslinę problemą** atspindi klausimas – kaip ir kodėl skiriasi tėvų ir paauglių požiūris į tarpusavio santykius?

Tyrimo objektas – paauglių ir tėvų požiūris į tarpusavio bendravimą sprendžiant tarp asmeninius konfliktus.

Egzistuoja nemažai empirinių tyrimų, kurie analizuoja tėvų ir paauglių vaikų tarpusavio santykius, bendravimą, išskylančius konfliktus. Tačiau jų gaunami rezultatai yra labai skirtingi ir dažnai prieštaraujantys vienas kitam, todėl šio darbo **tyrimo tikslas** – išanalizuoti tėvų ir paauglių požiūrio į bendravimą sprendžiant tarpasmeninius konfliktus ypatybes.

Nustatyti šių požiūrių ypatybes yra naudinga tuo, kad žinant tėvų ir paauglių požiūrį į tarpasmeninius santykius, bendravimo stilių, elgesio pokyčius, konfliktų priežastis ir sprendimo

būdus, būtų galima pagerinti santykius šeimoje, taip pagerinant ir paauglių psichosocialinę gerovę, integraciją į visuomenę.

Tyrimo hipotezė – tėvų ir paauglių požiūriai į tarpusavio bendravimą sprendžiant tarpasmeninius konfliktus skiriasi.

Uždaviniai:

1. Atlikus mokslinės literatūros analizę pateikti bendravimo ir tarpasmeninių konfliktų teorines apibrėžtis.

2. Nustatyti tėvų požiūrį į bendravimo stilių su paaugliu vaiku, į paauglio elgesio pokyčius, į tarpasmeninius santykius, į dažniausiai pasitaikančių konfliktų priežastis bei konfliktų sprendimo būdus.

3. Atlikus anketinės apklausos duomenų statistinę analizę, nustatyti tėvų ir paauglių požiūrio į bendravimą sprendžiant tarpasmeninius konfliktus ypatybes.

Tyrimo dalyviai: Naujosios Akmenės Ramučių gimnazijos, ir Naujosios Akmenės “Saulėtekio” pagrindinės mokyklos moksleiviai, bei jų tėveliai. Tyrime dalyvavo 120 moksleivių ir 100 jų tėvelių. Respondentai anketiniam tyrimui buvo atrinkti remiantis patogia atranka.

Tyrimo vieta ir laikas. Tyrimo vieta – Naujosios Akmenės Ramučių gimnazija, ir Naujosios Akmenės “Saulėtekio” pagrindinė mokykla. Tyrimas vyko 2011 m. kovo – 2011 m. balandžio mėnesiais.

Darbe naudoti tyrimo metodai:

1. Teorinis – mokslinės literatūros analizė.
2. Kiekybinis – anketinė tėvų ir paauglių apklausa.
3. Empyrinis – Statistinė tyrimo duomenų analizė.

Pagrindinės sąvokos

Paauglystė – tai gyvenimo tarpsnis tarp vaikystės ir suaugusiojo amžiaus (Miškinis, 2003).

Tarpasmeninis bendravimas - bendravimas tarp nedidelio skaičiaus žmonių, kurie būdami arti vienas kito ir veikdami vienas kitą, gali naudoti daug papildomų informacijos šaltinių (Miškinis, 2003).

Konfliktas - priešingų motyvų, interesų, tikslų ar tikslo siekimo būdų susidūrimas sukeliantis stiprius, nemalonius išgyvenimus asmenybės viduje, ar tarp dviejų ar daugiau šalių (Bake, Mouton, 1985).

Šeimos konfliktas - tai prieštaravimai, kilę tarp jos narių dėl psichinio, fiziologinio ar socialinio, buitinio nesutaikomumo, taip pat dėl veiklos motyvų, tikslų, požiūrių skirtingumo (Miškinis, 2003).

Auklėjimo stilius - apibūdinamas kaip stabilus požiūrių ir įsitikinimų kompleksas, sudarantis vaikų auklėjimo praktikos kontekstą (Darling and Steinberg, 1993).

Magistro darbo struktūra.

Ši magistro darba sudaro: santrauka lietuvių kalba, įvadas, du skyriai, išvados, naudotos literatūros sąrašas (60 šaltinių), santrauka (reziumė) anglų kalba, priedai. Tyrimo duomenis iliustruoja 24 lentelės ir 9 paveikslai. Prieduose pateikiama moksleivių ir tėvelių anketos. Darbo apimtis 64 puslapiai.

I skyrius. TARPASMENINIO BENDRAVIMO TARP TĖVŲ IR PAAUGLIŲ SVARBA

Žmonių tarpusavio santykiai yra ne tik pagrindinis veiksnys žmogui tampant socialine būtybe, bet ir jos psichinės, socialinės ir fizinės sveikatos, saugumo ir saviraiškos pagrindas. Tarpusavio santykiai turi didžiausią ugdomąją galią paaugliui (Olweus, 1994).

Pasak Navaičio (2001), šeimos tarpusavio santykiai – dinamiška tarpusavio sąveika, keitimasis emocijomis ir informacija. Kaip nurodo Bajoriūnas (1999), šeimos narių poveikis vienas kitam yra:

1. Tiesioginis, nes veikiamos kiekvieno nario emocijos, gerinančios arba žalojančios jo sveikatą;
2. Reikšmingas žmogaus gyvenimui, nes paliečia šeimos narių likimą;
3. Nuolatinis, nes daro įtaką visiems šeimos nariams.

Nekyla abejonių, kad tarpusavio santykių sistemoje ypatinga vieta atitenka tėvų ir vaikų santykiams, kaip pirminiams, tiesioginiams, nuolatiniams bei ilgalaikiams ryšiams, neretai tampantiems kitų santykių su aplinkiniu pasauliu modeliu (Armanavičiūtė, Martišauskienė, 2008).

Tenka skaityti, kad daugelis mokslininkų turi argumentų, kad geri santykiai su tėvais vaikus daro sveikesnius tiek socialine, tiek ir fizine prasme. Navaičio (2001) tyrimai rodo, kad iš svarbesnių problemų, dėl kurių paaugliai kreipiasi į psichologinę konsultaciją, maždaug 15-18 proc. sudaro su šeima, kurioje gyvena vaikas, susiję sunkumai. Tai rodo, kad daugelio paauglių psichosocialinė savijauta priklauso nuo santykių su tėvais.

Pasak Navaičio tėvų elgesys ir požiūris į vaikus lemia, kaip paauglys išsiugdys įgūdžius, įgys savarankiškumo, pasitikėjimo jėgomis, suformuos teigiamą savęs vertinimą. Paaugliai, su kuriais tėvai grubiai elgiasi, mažiau pasitiki žmonėmis, sunkiau palaiko su jais stabilesnius emocinius ryšius, nors ir jaučia stiprų meilės poreikį. Autoritetingų tėvų vaikai paauglystėje yra savarankiškesni, pasitikintys savimi, aukščiau save vertina negu kiti paaugliai

Leliūgienė (1997) pažymi, jog suaugusiųjų meilė, rūpinimasis ir dėmesys suteikia šeimoje augančiam paaugliui emocinę pusiausvyrą, padeda labiau vertinti save, o emocinio bendravimo stoka, silpni šeimos narių ryšiai sukelia paaugliui baimę, neurozes, nepasitikėjimą savimi.

Paauglystėje jauni žmonės praleidžia su tėvais vis mažiau laiko, tačiau tėvų ir paauglių tarpusavio santykiai turi jam reikšmingos įtakos (Yu ir kt. 2007). Leliūgienė (2003) teigia, kad paauglystėje vyksta laikinas vaiko psichologinis nutolimas nuo šeimos, t.y., paaugliui tėvai

tampa mažiau svarbūs. Jos nuomone, tėvų ir vaikų santykių problema sena kaip pasaulis, tačiau mūsų dienų santykiai tarp kartų įgauna naują formą ir turinį.

Įvairūs tyrimai patvirtina santykių su tėvais įtaką paauglio psichosocialiniam prisitaikymui, sveikatai nepalankiam elgesiui bei paauglio lytiniam gyvenimui.

Yu su kt. (2007) atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad adekvataus rūpesčio, šilumos, supratimo ir palaikymo pojūtis šeimoje turi įtakos stipresniam individo pasitikėjimui savimi ir geresniam savęs vertinimui, o pernelyg didelė tėvų kontrolė siejama su labiau išreikštu baimingumu, ryškesniais nuotaikos svyravimais, priešišku ar net mažesniu atsparumu stresui.

Dekovic ir Buist (2005) atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad šeimos narių ryšių kokybė yra susijusi su paauglių elgesio problemomis, t.y. kuo tvirtesni santykiai tarp tėvų ir paauglių vaikų, tuo mažiau elgesio problemų turi paaugliai ir atvirkščiai.

Šeibokaitės (2008) atlikto tyrimo duomenimis paaugliai, kurie tėvų elgesį suvokė, kaip atstumiantį ir jautė emocinės šilumos trūkumą, turėjo daugiau emocinių problemų, buvo labiau linkę į agresyvumą ir nusikalstamą elgesį nei tie, paaugliai, kurie sulaukdavo didesnio tėvų palaikymo.

Kitų tyrimų duomenimis, šeimų, kurių tėvai linkę atstumti vaiką arba, priešingai, pernelyg jį globoti, vaikai pasižymi aukštesniais agresyvumo, depresiškumo rodikliais, dažniau susiduria su emocijų kontrolės sunkumais (Asher, 1990).

Taigi besiformuojanti paauglio asmenybė tampa tam tikru šeimos aplinkos produktu (South ir kt. 2008). Vadinasi, pavyzdžiui, jei asmens paauglystėje dominuoja tėvų atstūmimo, svetimumo ar emocinės šilumos trūkumo jausmas, gerokai labiau tikėtinos tampa ir išsivysčiusios neadaptyvios jo asmenybės savybės.

Taigi, iš apžvelgtų tyrimų rezultatų ir išsakytų mokslininkų minčių, matome, kad santykiai tarp paauglio ir tėvų turi reikšmingos įtakos dabartiniam ir tolimesniam paauglio gyvenimui, todėl tyrinėti šiuos santykius yra svarbu ir reikalinga.

1.1. Paauglystės samprata

Compas, Oppedisano, Hammen, Connor, Gerhardt, Hinden ir Achebach (1997) nuomone, kiekvienas žmogaus gyvenimo raidos etapas atneša naujų iššūkių, pateikia daugiau galimybių asmeniniam augimui bei kelia skirtingus reikalavimus tam laikotarpiui reikalingiems įgūdžiams, gebėjimams.

Paauglystės amžius gana sąlygiškas. Dažniausiai jam priskiriamas amžiaus tarpsnis nuo 12 iki 15 metų. Paauglystė gali būti skirstoma į ankstyvąją: 12 – 14 metų ir vėlyvąją: 16 – 18 metų, 15 – uosius metus laikant pereinamaisiais.

Paauglystės laikotarpis tai perėjimas nuo vaikystės į suaugusiojo amžių, kuris skatina daug fiziologinių, psichologinių, socialinių ir kognityvinių pasikeitimų. Šie pasikeitimai gali kliudyti paauglių gebėjimui veiksmingai atlikti tam amžiaus tarpsniui svarbias užduotis, sukelti neigiamų padarinių tiek fizinei, tiek psichologinei savijautai (Compas ir kt. 1997).

Tuo pačiu metu paaugliai turi priimti ir įsisavinti naujus biologinius, edukacinius ir socialinius vaidmenis. Pirmiausiai jie bando išmokyti susidoroti su savo lytinio brendimo pokyčiais, emociškai įsitraukti į partnerystę, spręsti problemas susijusias su edukaciniu pasirinkimu. Vėlyvojoje paauglystėje pradedama svarstyti, kuo užsiimti savo gyvenime. Per šį laikotarpį paaugliai turi įgyti pakankamai įgūdžių, kurie reikalingi suaugusiųjų visuomenėje, išplėsti savo elgesio pobūdį ir gebėjimus, tuo būdu prisiimant atsakomybę už savo gyvenimo eigos pasirinkimą ir formavimą (Bandura, 1994, 2006; Schunk, Meece, 2006).

Compas ir kt. (1997) teigia, kad 13-17 metų amžiaus jaunuoliai būna ypatingai jautrūs įvairiai kritikai ir auklėjimui. Paaugliai ima abejoti visais autoritetais ir tiesomis, kuriomis anksčiau tikėjo. Šiame amžiaus tarpsnyje perdėliojamos vaikystės vertybės ir įsitikinimai, perskirstomi vaidmenys ir ankstesnė patirtis perkeliama į kitą kontekstą. Tuo pačiu formuojamas „savasis Aš“, asmenybė, turinti savo tikslus ir įsitikinimus.

Paaugliai stengiasi nustatyti savo elgesio standartus, atitolinti nuo apribojimų, siejamų su vaikyste, keisti socialinę orientaciją nuo šeimos bendraamžių link. Tuomet, kai paauglys patiria fizinius, pažintinius bei socialinius pokyčius, šeimos sistema turi prisitaikyti prie naujų aplinkybių. (Brown, 2004).

Nemažai mokslininkų yra apžvelgę paauglio svarbesnius socializacijos uždavinius. Eriksonas (1968), teigia, kad svarbiausias paauglystės amžiaus tarpsnio uždavinys yra savo tapatumo kūrimas – lyties, tautybės, gebėjimų, karjeros, ideologijos ir pasaulėžiūros, tikėjimo ir vertybių sistemos. Tapatumo kūrimas – vienas svarbiausių paauglio socializacijos uždavinių.

Cleas (1986) teigimu, paauglystėje sprendžiami du svarbiausi socializacijos uždaviniai:

1. Išsivadavimas iš tėvų globos, t.y. emocinio nepriklausomumo nuo tėvų siekimas;
2. Brandesnių santykių su abiejų lyčių bendraamžiais kūrimas.

Kalbant apie paauglių poreikius, Navaitis (2001), remdamasis A. Maslow poreikių klasifikacija, taip apibūdina paauglių poreikius:

1. Fiziologiniai – stiprėja fizinis ir seksualinis aktyvumas;
2. Saugumo – mažėja nerimas, baimė, psichologinis nepastovumas gebant įsitvirtinti šeimoje, bendraamžių grupėje;
3. Nepriklausomumo – atsiranda naujos vertinimo, samprotavimo galimybės;
4. Prisirišimo – bręstama lytiškai;

5. Laimėjimų – siekiama padaryti įspūdį priešingos lyties asmenims, turėti aukštą statusą bendraamžių grupėje;

6. Saviraiškos – siekiama įsitvirtinti visuomenėje.

Kaip matome, autoriai mini gana sudėtingus ir įvairius paauglių socialinio vystymosi poreikius ir uždavinius.

Taigi paauglystės įtakoti pokyčiai, transformuoja ir santykius šeimoje, o tarpasmeniniai santykiai tarp tėvų ir paauglių vaikų perauga į kitą lygį, pasikeičia tiek kiekybiškai, tiek ir kokybiškai. Ta transformacija gali vykti sėkmingai arba gali būti lydima nuolatinių konfliktų, nesusipratimų ir įtampos.

1.2. Paauglių požiūris į tėvų elgesio ypatybes

Paaugliai gali skirtingai vertinti savo tėvų elgesį su jais. Svarbu, kaip paauglys suvokia savo tėvų elgesį, nukreiptą į juos. Tas elgesio vertinimas gali įtakoti tarpasmeninius santykius šeimoje, paauglio asmenybės formavimąsi, delikventinį elgesį ir pan. Netiesiogiai kontroliuodami paauglio kasdieninę veiklą, santykius su bendraamžiais, tėvai suteikia informacijos apie aplinkos galimybes ir pavojus (Azmitia, Ittel, Radmacher, 2005).

Paauglio požiūrio į savo tėvų elgesį svarbą įrodo įvairūs mokslininkų atlikti tyrimai (Fletcher, Jefferies, 1999; Drevinskienė, 2004).

Schulenber, Mags (2002) nurodo, kad jaunuoliai, kurie savo tėvų bendravimo stilių vertino, kaip draugišką ir dėmesingą, buvo mažiau lytiškai aktyvūs. Taigi paauglių požiūris į tėvų elgesį su jais turi įtakos, kaip paauglys elgsis draugų kompanijoje, kaip ir kokius santykius palaikys.

Rizikingu elgesiu paaugliai tarsi išreiškia savo požiūrį į pernelyg griežtą tėvų elgesį su jais. Fletcher, Jefferies (1999) duomenimis, jaunimo alkoholinių gėrimų vartojimą didina tėvų autoritarinis auklėjimo būdas. Adekvati tėvų kontrolė ir paauglio autonomijos bei nepriklausomumo pripažinimas įtvirtina atsakomybę už savo elgesį bei savikontrolės įgūdžius, kurie padeda atsispirti negatyviam bendraamžių spaudimui.

Lietuvoje atliktas tyrimas parodė, jog ranguojant paauglių vertybes, svarbiausia vertybė jiems yra tėvai, jų bendravimas ir elgesys su jais. Drevinskienė (2004) atliko tyrimą, kuriame nagrinėjo sociokultūrinės aplinkos įtaką paauglio gyvenimo būdai. Išanalizavus tyrimo duomenis, paaiškėjo, kad daugiau nei pusei respondentų (54,9 proc.) tėvų parama yra svarbesnė nei draugų. Taip pat apie pusę respondentų (48,4 proc.) iškilus problemoms klausia tėvų patarimo. Tačiau tėvų sprendimams, susijusiems su paaugliais, labiau linkę kaimo gyvenantys paaugliai (12,1 proc. miestiečių ir 37,3 proc. kaimiečių paauglių). Išanalizavus paauglių

atsakymus apie jų santykius su tėvais, galima teigti, kad vyrauja nuoširdūs, šilti tarpusavio santykiai, grįsti pasitikėjimu. Tėvai dažnai užjaučia 57,1 proc. mieste ir 61,3 proc. kaime gyvenančių paauglių. Tėvų pasitikėjimą dažnai jaučia 61,5% miestiečių ir 65,3 proc. kaimiečių paauglių. 81,3 proc. mieste ir 73,3 proc. kaime gyvenančių paauglių teigia, jog tėvai juos gerbia. Dažniausiai (67 proc.) paaugliai jaučiasi kartais nesuprasti savo tėvų. Respondentų teigimu tėvai su jais noriai bendrauja (dažnai tėvai bendrauja su 79,1 proc. paauglių) ir retas kuris paauglys jaučiasi tėvų nemylimas (tik 8,8 proc. paauglių). Sunkią akimirką iš tėvų paguodos dažnai sulaukia 64,8% paauglių, o kartais – 24,2 proc. paauglių.

Armanavičiūtės (2005) atlikto tyrimo duomenimis, vyresnių klasių mokiniai linkę palankiau vertinti savo santykius su motina nei su tėvu. Miliauskienė (2006) atliko tyrimą su paaugliais ir jų tėvais, kurio rezultatai parodė, kad paauglių vertinimu: santykiuose su mamomis vyrauja: švelnumas, priėmimas, bendradarbiavimas, santykių nuoseklumas, autoritetingumas; o paauglių santykiuose su tėvais vyrauja: švelnumas, vaiko autonomiškumas, emocinis artumas, bendradarbiavimas, sutarimas. Taip pat buvo nustatyta, kad paaugliai motinas vertina emociškai artimesnes nei tėvus.

Panašius rezultatus gavo ir Trimakas (2003), jis atskleidė du reiškinius: ryškų tėvo atokumą nuo šeimos bei motinos pranašumą šeimoje, lyginant su tėvu. Videon (2005) tyrimo rezultatai atskleidė, kad tėvų paauglių santykiai turi labiau nepriklausomą įtaką paauglių psichologinei savijautai, nei mamų paauglių santykiai.

Armanavičiūtės, Martišauskienės (2008) atlikto longitudinalinio tyrimo duomenimis (buvo tirta 1998 ir 2005 metais), vertinant paauglių požiūrį į santykius su mama, šie santykiai pagerėjo: nustatyta 24,8 proc. daugiau mokinių, savo santykius su motina įvardijusių kaip teigiamus, 16,3 proc. mažiau - kaip neutralius ar neapibrėžtus. Paaugliai santykiuose su mama daugiausia pasigesdavo: pagarbos, pasitikėjimo, supratimo ir pagalbos, o santykius su tėvu nemažai paauglių vertino, kaip nereikšmingus. Paauglių santykių su tėvu vertinimai per tuos metus kito neigiama linkme: apie 15,2 proc. daugiau paauglių, šiuos santykius įvertino, kaip nelabai teigiamus.

Kitas tyrimas irgi parodo, kad paauglio santykis su mama ir santykis su tėvu gali būti skirtingas bei patvirtina, kad paaugliai dažniausiai labiau pasitiki motina, o ne tėvu. Tyrimo metu buvo domėtasi, ar tiriamieji turi, kokį nors suaugusį žmogų, kuriam galėtų papasakoti savo problemas. Duomenys parodė, kad dažniausiai minimi šeimos nariai buvo: motina (30 proc.), brolis ar sesuo (19 proc.), o tik po to tėvas (12 proc.) (Vileikienė, 2005).

Barkauskaitės (2008) tyrimo duomenimis, tik 56,5 proc. paauglių pasitiki savo tėvais, o 16,1 proc. paauglių visiškai nepasitiki savo tėvais ir vengia atviro bendravimo su jais, o bendravimo poreikius tenkina su bendraamžiais.

Sketerskienės, Šurkienės ir Žagmino (2009) atlikto tyrimo duomenimis 83,4 proc. apklaustų paauglių (buvo apklausti 3852 paaugliai) santykius su tėvais įvardino kaip gerus.

Tai, kaip paaugliai vertina tėvų elgesį įtakos turi pačių paauglių asmeninės savybės. Tėvus labiau palaikančiais ir paremiančiais linkę vadinti paaugliai ir jaunuoliai, pasižymintys stipriau išreikštu polinkiu nuoširdžiai bendrauti bei organizuotumu, atkaklumu, siekiant užsibrėžto tikslo (Manders, Scholte, Janssens ir Bryuyn, 2006).

Paulussen-Hoogeboom (2007) atliktas tyrimas rodo: labai drovūs vaikai dėl savo pažeidžiamumo linkę sulaukti iš tėvų itin globojančio ar net pernelyg kontroliuojančio elgesio. Nerimastingesni, emocijų valdymo sunkumų turintys vaikai, linkę tėvų elgesį vertinti, kaip priešišką, kritikuojančią. Vaikai, demonstruojantys gerą humoro jausmą, paklusnumą ir empatiją, dažnai geriau sutaria su tėvais, jaučia daugiau emocinės šilumos ir yra labiau linkę patirti teigiamų emocijų šeimos aplinkoje.

Jonynienė ir Šinkariova (2010) atliko tyrimą su 423 paaugliais (184 vaikinai ir 239 merginos) ir nustatė, kad, kuo silpniau išreikšti ribinės ir paranoidinės asmenybės stiliai, o narcistinės asmenybės stilius išreikštas stipriau, tuo paaugliai, bendraudami su tėvais, labiau linkę jausti teigiamus jausmus, t.y. jie tėvų elgesį yra linkę vertinti, kaip labiau teigiamą. Paauglių isterinės, vengiančios, priklausomos, kompulsinės ir asocialios asmenybės stilių svarba subjektyviai patiriamai bendravimo su tėvais kokybei nebuvo nustatyta.

Taigi matome, kad skirtingi tyrimai pateikia skirtingą informaciją apie paauglių požiūrį į tėvų elgesį, jų rodomą meilę, supratimą ir pan. Taip pat tyrimai atskleidžia, kad skiriasi paauglių požiūris į santykius su mama ir santykius su tėvu. Taipogi pastebima ir paties paauglio asmenybės įtaka tėvų elgesio vertinimui.

1.3. Paauglių požiūris į tarpasmeninių konfliktų su tėvais priežastis

Psichologinės raidos literatūroje konfliktams skiriama nemažai dėmesio. Psichoanalitinės, sociobiologinės ir kognityvinės raidos teorijos konfliktą vertina kaip svarbią individualaus ir tarpasmeninio brendimo dalį.

Paauglystės metu santykiai su tėvais yra lydimi prieštaringų jausmų: stiprus nepriklausomybės troškimas susipina su priklausomybės siekimu, meilė persipina su neapykanta ir taip kyla konfliktai tarp tėvų ir jų paauglių vaikų (Želvys, 1994).

Miškinis (2003) teigia, kad šeimos konfliktai – tai prieštaravimai, kilę tarp jos narių dėl psichinio, fiziologinio ar socialinio, buitinio nesutaikomumo, taip pat dėl veiklos motyvų, tikslų, pažiūrų skirtingumo.

Į konfliktus tarp tėvų ir paauglių vaikų galima žiūrėti iš dviejų perspektyvų:

1. Teigiamos (konfliktas suprantamas kaip normalus raidos procesas, pabrėžiamas šių konfliktų teigiamas poveikis, jis yra siejamas su paauglio individualizacija ir identiškumo raida, atsiskyrimo nuo šeimos proceso spartinimu);
2. Neigiamos (teigiama, kad konfliktai yra ženklas, rodantis santykių sutrikimus tarp tėvų ir paauglių).

Kaip jau minėta, paauglystės amžiaus ypatumai lemia dažnus vaikų ir tėvų konfliktus. Montemayr (1983) teigia, kad 15-20 procentų paauglių rimtai konfliktuoja su savo tėvais.

Veličkaitės (2007) atlikto tyrimo duomenimis, tarp paauglio ir tėvų dažniausiai konfliktai kyla rečiau nei kartą per savaitę (34,2 proc.), dauguma dienų konfliktuoja 13,3 procentų apklaustųjų, kiekvieną dieną – 3,3 procentai.

Jensen-Campbel ir Graziano (2001) tyrime dalyvavę paaugliai, teigė, jog kasdien pakliūna vidutiniškai į du konfliktus. Dažniausiai kaip reikšmingiausios išskiriamos dvi paauglių konfliktų sritys: konfliktai šeimoje ir konfliktai su bendraamžiais.

Paaugliai neretai pažymi, kad skiriasi jų konfliktai su tėvu ir motina. Paprastai paaugliai dažnai mini sunkumus santykiuose su tėvu, o ne su motina. Aukštesnis tėvo ir paauglio konflikto lygis siejasi su mažiau altruistišku ir prosocialiu paauglio elgesiu, tuo tarpu tokio konfliktų su motina ryšio nebuvo nustatyta (Shek, Ma, 2001).

Konfliktams su paaugliais taip pat labai svarbi bendra šeimos atmosfera (vyraujantys santykiai šeimoje). Tėvų konfliktai neigiamai veikia paauglius: bendrai šeimos atmosferai pirmiausia įtakos turi tėvų tarpusavio santykiai. Neigiama šeimos emocinė aplinka didina tikimybę, kad paauglys turės ne tik daugiau konfliktų, bet ir prisitaikymo problemų (Rais, 2000).

Rais nuomone konfliktų šeimoje dažnis priklauso ir nuo tėvų auklėjimo stiliaus. Konfliktai dažniau kyla autoritarinio nei demokratiško tipo šeimose. Autoritarinio tipo šeimose dažniau konflikto priežastimi tampa pinigų panaudojimas, visuomeninis gyvenimas, užsiėmimai ne namuose, namų ruošos darbų atlikimas.

Pasak Leliūgienės (2003) konfliktinės šeimos, yra tos, kuriose šeimos narių santykiai yra grindžiami konkurencija, izoliacija. Tokiose šeimose yra iškreiptas artimųjų suvokimas. Šeimos nariai mato tik neigiamas savybes ir ketinimus. Tokiose šeimose dažnai pasitaiko protestų, kurie gali būti aktyvūs ir pasyvūs. Pasyvūs protestai kai: tėvai neteisingai elgiasi su vaiku, o jis tiesiog užsidaro savyje. Aktyvūs protestai: vaikai pabėga iš namų, vagia daiktus, mušasi.

Veličkaitės (2007) tyrimas parodė, kad 33,2 proc. mano, kad konfliktus šeimoje pradeda visi kartu, 17,9 proc. – motina. Vaiką, kaip pradedantį konfliktus šeimoje, įvardino – 17,4 proc.

Skirtingi tyrimai pateikia skirtingas išvadas apie paauglių požiūrį į tarpasmeninių konfliktų su tėvais priežastis. Adams, Laursen, (2001); Barber (1994) teigia, kad dauguma tėvų ir paauglių nesutarimų koncentruojasi ties kasdieniniais rūpesčiais, namų ruoša, vaikų tarpusavio ginčiais.

Grigaliūnienės (2008) atliktas tyrimas su paaugliais patvirtino šiuos rezultatus – 58,3 proc. paauglių teigė, kad labai dažnai su tėvais barasi dėl tvarkos, drausmės pažeidimų, neatliktų namų ruošos darbų.

Socialinis gyvenimas ir tie papročiai bei įpročiai, kurių paaugliai laikosi taip pat yra dažna konfliktų su tėvais sritis. Brook (1990) nustatė, kad dažniausiai konfliktai kyla dėl paauglių bėgimo iš namų, jų nusikalstamos veiklos, mokyklos nelankymo, ankstyvo nėštumo, piktnaudžiavimo narkotikais. Smetonos (1997) atlikti tyrimai parodė, kad paauglių ir tėvų konfliktai kyla dėl skirtingo požiūrio į tą pačią problemą.

Čiuladienė (2007) teigia, kad dažniausi tėvų ir paauglių konfliktai yra dėl nepatenkintų paauglio poreikių. Kai paaugliai pajaučia, kad jų meilės, pripažinimo ir pagarbos poreikiai nėra patenkinami, jie jaučiasi įžeisti ir pyksta, o tai veda į konfliktų su tėvais atsiradimą. Tirtų paauglių požiūriu, kuo dažniau tėvai nesupranta jų, neatjaučia, neigiamai vertina ir šiurkščiai su jais elgiasi, tuo dažniau kyla konfliktai tarp tėvų ir paauglių vaikų.

Vaitkevičienės ir Jozėnaitės (2008) atlikto tyrimo duomenimis, jei tėvai patenkintų paauglio socialinius, saugumo, meilės ir savęs aktualizavimo poreikius, tai padėtų išvengti asocialaus elgesio apraiškų ir daugumos konfliktų namuose.

Čiuladienė (2007) pateikia tokią lentelę, kurioje matyti paauglių konfliktų su tėvais ir kitais asmenimis dažniausios galimos priežastys:

1 lentelė

Konfliktų tarp paauglių ir kitų asmenų priežastys

Poreikis	Poreikio patenkinimo sąlygos	Poreikių frustracija – galima konfliktų kilimo priežastis		
		Vidinės konfliktų kilimo priežastys	Išorinės konfliktų kilimo priežastys	
			Tėvai	Mokytojai
Suaugumo – siekia savarankiškumo (nori turėti pasirinkimo laisvę)	• Skatinamas paauglio savarankiškumas (leidžiama pasirinkti draugus, laisvalaikio formą)	• nepasitiki savimi (jaučiasi nieko vertas, nerimauja dėl galimų klaidų); • nepasitiki kitais (abejoja kitų geranoriškumu savo atžvilgiu)	• nepasitiki paaugliu (nediskutuoja ieškodami bendro sprendimo, baugina sunkumais, netiki paauglio savarankiškos veiklos sėkme); • varžo savarankiškumą (nurodinėja su kuo draugauti, kada mokytis, kaip leisti laisvalaikį ir pan.)	
Afiliacijos – siekia supratimo, emocinės paramos	• Paauglys suprantamas, palaikomas	• nenuoširdus (stengiasi įtikti siekdamas savanaudiškų tikslų); • stokoja empatijos (nesupranta, neužjaučia arba neatjaučia); • nepaiso kitų norų, siekių ar svajonių	• nepaiso paauglio norų, siekių ar svajonių; • stokoja empatijos (nesupranta, neužjaučia arba neatjaučia)	
Pripažinimo – siekia teigiamo vertinimo	• Vertinamas kaip asmenybė	• kritiškai kitus vertina (nemato teigiamų savybių, pastangų, kritikuoja)	• kritiškai vertina paauglį (nemato jo teigiamų savybių, pastangų, kritikuoja jį patį, o ne blogą elgesį, neigiamai vertina)	
Saugumo – nenori patirti smurto (psichologinio, fizinio)	• Apsaugomas nuo fizinio ir psichologinio smurto grėsmės	• linkęs į smurtą (pirmenybę agresyvus)	• šiurkščiai elgiasi su paaugliu (barasi, pravardžiuoja, priekabiauja, priekaištuoja, baudžia fizinėmis bausmėmis ir pan.)	

Šaltinis: Čiuladienė G. (2007). Paauglių poreikių konfliktai kaip aktuali dorinė problema. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 18, 55-65.

Kaip matome iš lentelės, paaugliui būdingas saugumo (emancipacijos) poreikis siejamas su jo savarankiškumo, nepriklausomumo siekais. Paauglys nori, kad kiti pripažintų jo teisę laisvai reikšti savo pažiūras kiekvienu gyvenimo ar elgesio klausimu, rinktis draugus, leisti su jais laiką ir t. t. Poreikiui patenkinti būtina pagarba paauglio nuomonei, pasitikėjimas juo. Ir, atvirkščiai, nepasitikint paaugliu, nediskutuoju su juo ieškant bendro sprendimo, nurodinėjant ir reikalaujant besąlygiško paklusnumo, jo suaugumo poreikis frustruojamas.

Afiliacijos (emocinio kontakto) poreikis siejamas su paauglio siekiu turėti artimų draugų (ypač tarp bendraamžių), rūpintis kitais ir iš jų sulaukti to paties.

Siekis būti savo vertę, o kartu ir siekis, kad tą vertingumą kiti pripažintų, siejamas su paauglio pripažinimo poreikiu. Pripažinimo poreikiui patenkinti reikia kitų teigiamo įvertinimo, reikšmingumo pripažinimo. Ir, atvirkščiai, pripažinimo poreikis frustruojamas, kai atmetama, nepripažįstama, kai nepastebimos pastangos, nematomos teigiamos savybės.

Saugumo poreikio siekis – nebūti kitų žeminamam, niekinamam. Taigi poreikio patenkinimas siejamas su būseną, kai paauglys iš aplinkinių nejaučia grėsmės nei fiziniams, nei psichologiniams savo saugumui (Čiuladienė, 2007).

Ustilaitė (2001) nagrinėdama būdingiausias tėvų-vaikų tarpusavio santykių bruožus, nustatė, jog trys ketvirtadaliai (73,8 proc.) paauglių yra nepatenkinti savo dvasiniais ryšiais su tėvais: jie stokoja tėvų meilės, bendravimo su tėvais bei pasitikėjimo jais kaip asmenybėmis.

Nepilnose šeimose paaugliai ypač stokoja emocinės paramos ir saugumo, nepatenkina bendravimo poreikio.

Taigi remiantis aptartų tyrimų rezultatais galime daryti prielaidą, kad Lietuvoje gyvenantys paaugliai nepatenkina šeimoje savo pagrindinių socialinių poreikių ir dėl to konfliktai tarp paauglių ir jų tėvų turėtų būti dažnas reiškinys ir aktuali problema tolimesniems tyrimams.

1.4. Paauglių požiūris į tarpasmeninių konfliktų su tėvais sprendimo būdus

Paaugliai konfliktuose elgiasi labai įvairiai: kai kurie moka aiškiai išdėstyti savo poreikius ir jautriai atsižvelgia į kitų nesutarimo dalyvių išsakomus argumentus, kiti paprasčiausiai gąsdina, atkakliai reikalauja arba pasitraukia. Skirtingi būdai įveikti konfliktus šeimoje gali būti susiję su lytimi, auklėjimo stiliumi ir pan.

Frydenberg, Lewis (1997) atlikę longitudinį tyrimą tarp Australijos paauglių aptiko, kad berniukai ir mergaitės renkasi skirtingus būdus įveikti konfliktus šeimoje. Mergaitės labiau linkę spręsti konfliktus, mažindamos įtampą, kaltindamos save, nerimaudamos, jos dažniau ieško socialinės paramos nei berniukai. Berniukams labiau būdingos tokios strategijos kaip, atsipalaidavimo būdų ieškojimas, problemos ignoravimas, užsisklendimas savyje.

Wolfradta, Hempelb ir Milesc (2003) atliko tyrimą, norėdami sužinoti tėvų auklėjimo stilių ir konfliktų sprendimo ypatumų sąsajas. Vokietijoje apklausus 276 paauglius buvo pastebėta, kad autoritarinis ir abejingas auklėjimo stilius reikšmingai koreliuoja su pasyviais konfliktų sprendimo būdais, o autoritetingai ir viską leidžiančiai auklėjamiems paaugliams būdingi aktyvūs konfliktų sprendimo būdai.

Grigaliūnienės (2008) atliktas tyrimas parodė, kad paauglių požiūriu, konfliktai tarp jų ir tėvų dažniausiai sprendžiami destruktiviais būdais (tylint ir laukiant, kol problemos išnyks savaime).

Čiuladienė (2007) išskiria tris paauglių konflikto sprendimo konfliktines/destruktyvias strategijas:

1. Agresyvus elgesys. Agresija gali būti verbalinė ir fizinė, ji gali būti skirta tiesiai subjektui (tiesioginė), netiesiogiai jam (oponentui priklausantiems arba nepriklausantiems daiktams), kitiems asmenims (perkeltinė), sau (autoagresija).

2. Egresyvus elgesys apibrėžiamas kaip pasitraukimas iš nemalonios padėties vengiant bręstančio konflikto. Galimas emocinis ir fizinis pasitraukimas atsitraukiant nuo konflikto emociškai – tylima, užuot gynusis ar atakavus, atsitraukiant fiziškai – vengiama kontakto.

3. Regresyvus elgesys. Regresija reiškiasi žmogaus siekimas priversti kitus išspręsti jo problemas. Taigi, kai konfliktinėmis situacijomis nesistengiama apginti savo interesų, nesistengiama suprasti oponento pozicijos, siekiama susilaukti aplinkinių dėmesio, sprendžiant konfliktą „žengiama atgal“, t. y. regresuojama. Galimas toks regresyvus paauglių elgesys: savo nuomonės negynimas, oponento argumentų nesiklausymas, verkimas konflikto metu.

Taigi matome, kad paaugliai konfliktus gali spręsti konstruktyviais arba destruktiviais būdais, remiantis aptartais tyrimais, paaugliai labiau linkę naudoti destruktivius būdus spręsti tarpasmeniniams konfliktams su savo tėvais.

1.5. Tėvų požiūris į bendravimo stilių su paaugliu vaiku

Tėvų požiūrį į bendravimo stilių su vaikais atspindi jų naudojamas auklėjimo stilius (Jungtinių Tautų Vaikų Teisių Konvencija, 2000). Paauglystės metais ypatingai svarbus tėvų naudojamas auklėjimo metodas, kuris koreguoja vaiko suvokimą ir pasaulio bei savęs vertinimą (Вассерман, Горьковая ir Ромицына 2004).

Paauglystėje tėvų auklėjimo pobūdis gali įtakoti jaunuolio integraciją į grupes, santykius su draugais ir kitus bendravimo ypatumus. Kai tėvai auklėja nenuosekliai, neteisingai, praranda vaikų pasitikėjimą ir autoritetą. (Hines, Paulson 2006).

Stanger su kolegomis (2004) atlikę tyrimą, nustatė ryšį tarp tėvų auklėjimo ir paauglių elgesio problemų: tėvų, kurie buvo linkę laužyti elgesio taisykles ir naudoja nederamas drausmės priemones, paaugliai vaikai buvo linkę labiau vartoti narkotines medžiagas, elgtis agresyviai.

Pasak Gaigalienės (2001), auklėjimo stilių sudaro du svarbūs auklėjimo elementai: tėvų jautrumas ir reiklumas. Tėvų jautrumas (dar vadinamas tėvų šiltumu ir palaikymu) formuoja vaiko asmenybės savireguliaciją, savigny. Tokie tėvai moka palaikyti ir priimti ypatingus vaikų poreikius. Reiklumu tėvai (sietiniu su elgesio kontrole) siekia vaikus integruoti į visą šeimą, keldami jiems suaugusiųjų reikalavimus, moko disciplinos. Reiklūs tėvai yra pasiruošę konfrontuoti su nepaklusniais vaikais.

Tėvų savybės lemia auklėjimo stilių, kuris gali būti nevienodas. Tėvų asmenybės tipas vyraujančia auklėjimo linija veikia auklėtinio personalizacijos procesą ir netgi neurotiškos asmenybės susiformavimą. Akivaizdu, jog auklėjimo stilius daro įtaką ne tik vėlesniam sėkmingam asmenybės įsitraukimui į visuomenę, t.y. savarankiškumo, atsakomybės, socialinės kompetencijos, moralinių dimensijų sklaidai, bet ir galimai asocialiai veiklai (Gaigalienė, 2001).

Vaikų auklėjimo stilių šeimoje klasifikacijų yra daug ir įvairių. Tradiciškai išskiriami trys auklėjimo stiliai (Navaitis, 2001; Bajoriūnas, 1997; Berger, 1988):

- Autoritarinį vaikų auklėjimo stilių dažniausiai naudoja patriarchalinės šeimos. Tai prievartos ir pedantizmo autoritetų kūrimosi šeimoje veiksnys. Tačiau autoritarinėje šeimoje vaikas žino teises ir pareigas. Jis suvokia, ko jam negalima daryti ir ką galima. Paskatinimai ir bausmės taikomos nuosekliai. Vaikas supranta, kad tai daroma be išimčių. Jo nusižengimas būna pastebėtas. Kraštutinis autoritarinis vaiko auklėjimo stilius riboja vaiko savarankiškumą ir iniciatyvą. Tada mažai tikėtina, kad iš jo išaugs aktyvus ir veiklus žmogus. Gali kilti problemų, kai partneriui, pavyzdžiui, pabos vienam imtis iniciatyvos rūpinantis šeimos gerove, nuolat priminti apie sutuoktinio pareigas, kai jis nebenorės vėl tapti konfliktų sprendimo iniciatoriumi ir panašiai.

- Demokratinis vaiko auklėjimo stilius palankus jo asmenybės vystymuisi. Būdingas to auklėjimo stiliaus bruožas – vaiko įtraukimas į kasdienes šeimos reikalus, palaikant jo iniciatyvą ir savarankiškumą. Vaikas žino savo pareigas šeimai, bet jos jam nėra primestos.

- Liberalus vaiko auklėjimo stilius primena nenuoseklų auklėjimą arba kišimąsi į sūnaus ar dukters elgesį tik kartas nuo karto. Tačiau jis iš esmės skiriasi nuo nenuoseklaus auklėjimo tuo, kad toks elgesys yra su vaiku yra sąmoningas ir planingas. Jam duodama visiška laisvė, sudaromos tinkamos sąlygos. Jis mylimas, jautriai su juo elgiamasi. Į vaiko gyvenimą tėvai kišasi tik tada, kai jis drastiškai pažeidžia visuomenės elgesio normas. Net ir tuo atveju apribojimai būna nedideli ir švelnūs. Tėvai teisina vaikų elgesį tuo, kad jis dar mažas, ir pan. Taip auklėjamas vaikas jaučiasi pilnavertis šeimos narys, nejaučia taisyklių primestinumo. Tokiu būdu įtakojamas teigiamas požiūris į savo galimybes.

Pasak Žukauskienės (1996), Elder išskyrė septynis auklėjimo šeimoje stilius ir atliko labai platų tyrimą, norėdama išsiaiškinti, kokie vyrauja tėvų elgesio stiliai. Elder ištyrė 7400 paauglių ir nustatė, kad tėvų orientacija į paauglius galima suskirstyti į septynias kategorijas, kintančias nuo griežtos kontrolės iki visiško jos nebuvimo:

1. Autokratinis stilius. Paaugliui neleidžiama reikšti savo nuomonės arba priimti bet kokius sprendimus.

2. Autoritarinis stilius. Nors jaunas žmogus gali reikšti savo nuomonę, bet tėvai visada priima galutinį sprendimą, remdamiesi savo pačių nuomone.

3. Demokratinis stilius. Paauglys laisvai dalyvauja diskusijoje apie problemas, susijusias su jo elgesiu, tačiau galutines išvadas dažniausiai suformuluoja tėvai ir visada sprendimas priklauso nuo jų pritarimo.

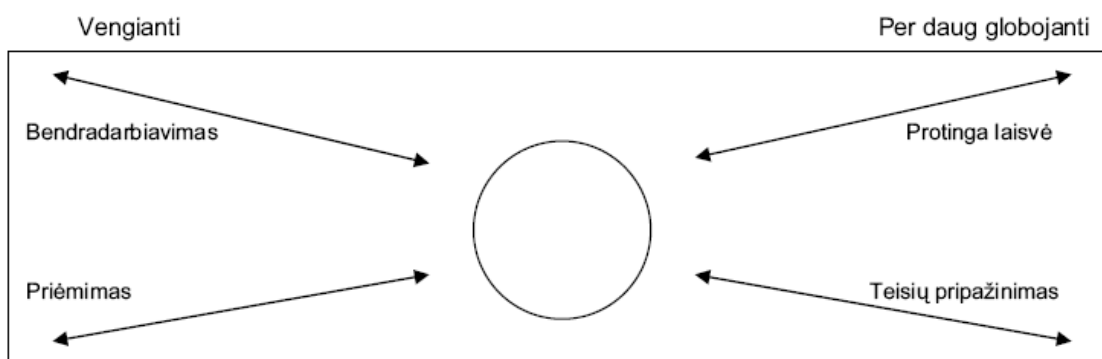
4. Lygiateisiškumo stilius. Tėvai ir paauglys iš esmės vadina panašius vaidmenis, priimdami sprendimus dalyvauja vienodai.

5. Viską leidžiantis stilius. Paauglys, formuluodamas sprendimus, užima aktyvesnę ir įtakingesnę poziciją. Jis atsižvelgia į tėvų nuomonę, bet ne visada jos klausia.

6. Nesikišimo stiliui. Jaunas žmogus, priimdamas sprendimus, pats nusprendžia, laikytis jam tėvų norų ar ignoruoti juos.

7. Ignoravimo stilius. Tėvai ne vaidina jokio vaidmens, nesidomi paauglio ir visai ne vadovauja jo elgesiui.

Bajoriūnas (1999) dar pateikia dvi tėvų auklėjimo stiliaus nuostatas: priešiško ir atmetimo (neigiama nuostata), meilės ir priėmimo (teigiama nuostata). Supriešinus šias nuostatas, sukurtas vaiko auklėjimo šeimoje modelis.

Šaltinis: Z. Bajoriūnas (1999). Šeimos edukologija, Vilnius.

1 pav. Vaiko auklėjimo šeimoje modelis

Kaip matome iš paveikslėlio: apie apskritimą išdėstytos teigiamos nuostatos, stačiakampio išorėje – negatyvios nuostatos, kurios trukdo formuotis paauglio asmenybei. Paauglio priėmimas yra pagrindinė gerų šeimos tarpusavio santykių sąlyga. Vaikas priimamas toks, koks yra, su visais savo pranašumais ir ydomis. Tai nereiškia, kad tėvai yra nekritiški jo atžvilgiu. Paauglį priimančios tėvai juo rūpinasi ir pasitiki, yra jam jautrūs, liūdi, kai jam nesiseka arba yra nuliūdę, rūpinasi jo reikalais, saugo vaiko individualumą, bet nieko per daug iš jo nesitiki. Tėvai, užimančios bendradarbiavimo nuostata, visada pasiryžę dalyvauti paauglio gyvenime (savo iniciatyva ir kai vaikas prašo). Paauglys pagal savo sugebėjimus įtraukiamas į šeimos buitį. Jis yra patenkintas, nes jo veikla naudinga ne tik jam pačiam, bet ir kitiems šeimos nariams. Paauglio sunkumai nugalimi bendromis jėgomis. Tai ugdo jo pasitikėjimą savimi, teigiamai veikia jo savijautą ir savo vertės pajautimą (Miškinis, 1999).

Stanger (2004) atlikto tyrimo duomenimis dauguma tėvų, bendraudami su paaugliais vaikais, laužo nustatytas elgesio taisykles ir naudoja nederamas drausmės priemones (fizinį ir/arba psichologinį smurtą).

Nepaisant tėvų naudojamo auklėjimo stiliaus, jie gali būti patenkinti arba nepatenkinti savo bendravimo stiliumi su savo paaugliu vaiku. Veličkaitės (2007) atlikto tyrimo duomenimis, tėvai yra linkę teigiamai vertinti savo bendravimo stilių, teikiamą paramą ir pagalbą savo

paaugliui vaikui. Tėvai mano, kad beveik visada padeda savo vaikui tiek, kiek jam reikia (75,5 proc.), leidžia jam pasirinkti, ką ir kaip daryti (55,6 proc.), rodo meilę ir švelnumą (79,3 proc.), supranta jo problemas ir rūpesčius (67,6), leidžia pačiam paaugliui priimti sprendimus (50,2 proc.), kontroliuoja tai, ką jis daro (53,9 proc.) bei paguodžia, kai yra nusiminęs (79,7 proc.).

Tėvų bendravimo stilius su paaugliu vaiku gali priklausyti nuo vaiko lyties. Žukauskienė, Malinauskienė (2008) atlikto tyrimo duomenimis pažymi, kad tėvai emocinę šilumą labiau naudoja dukterų, o ne sūnų atžvilgiu. Atstūmimas ir globa kaip auklėjimo stiliai abiejų tėvų yra panašiai naudojami tiek mergaičių, tiek berniukų atžvilgiu.

Taigi matome, kad gali būti naudojami įvairūs vaiko auklėjimo ir mokymo metodai. Tačiau paauglys nėra visiškai pasyvus. Tėvai, irgi turi prisitaikyti prie paauglio temperamento, charakterio, tam tikrų savybių, gebėjimų ir pan.

1.6. Tėvų požiūris į paauglio elgesio pokyčius

Tėvų požiūris, reakcija į vaiko elgesį, šeimos struktūra ir psichologinis mikroklimatas joje, veiksniai lemiantys vaiko elgesį šeimoje ir už jos ribų. Paauglystės metu vykstančius vaiko elgesio pokyčius tėvai gali vertinti, suprasti ir reaguoti į juos skirtingai.

Kaip teigia, Satir (1988) tėvų požiūris į paauglio elgesio pokyčius gali būti klaidingas, nes tėvai yra linkę tapatintis su vaiku. Dažnai tėvai projektuoja į paauglį vaiką tai, ką patys jaučia.

Burges, Locke (1993) atlikto tyrimo duomenimis, dauguma tėvų nenori matyti savo paauglių vaikų elgesio pokyčių. Jie ignoruoja tuos pokyčius ir yra linkę matyti vaiką tokį, koks jis buvo penkerių metų arba galvoti, kad vaikas turi būti panašus į juos.

Veličkaitė (2007) teigia, kad daugumos paauglių tėvų požiūriu, jų vaikai yra per maži, kad pradėtų vartoti alkoholį ar rūkyti, t.y. tėvai nėra linkę pastebėti ir pripažinti galimus paauglių elgesio pokyčius, o jei ir pastebi kokius elgesio pokyčius, tai vertina juos kaip vaikiškumą, bet nepastebi paauglių mėginimo būti brandiems.

Harper, Marschall (1991) teigia, kad tėvai jautriau reaguoja į mergaičių elgesio pokyčius nei į berniukų. Paprastai tėvai paauglėms taiko griežtesnius apribojimus ir iš jų tikisi didesnio paklusnumo nei iš paauglių berniukų.

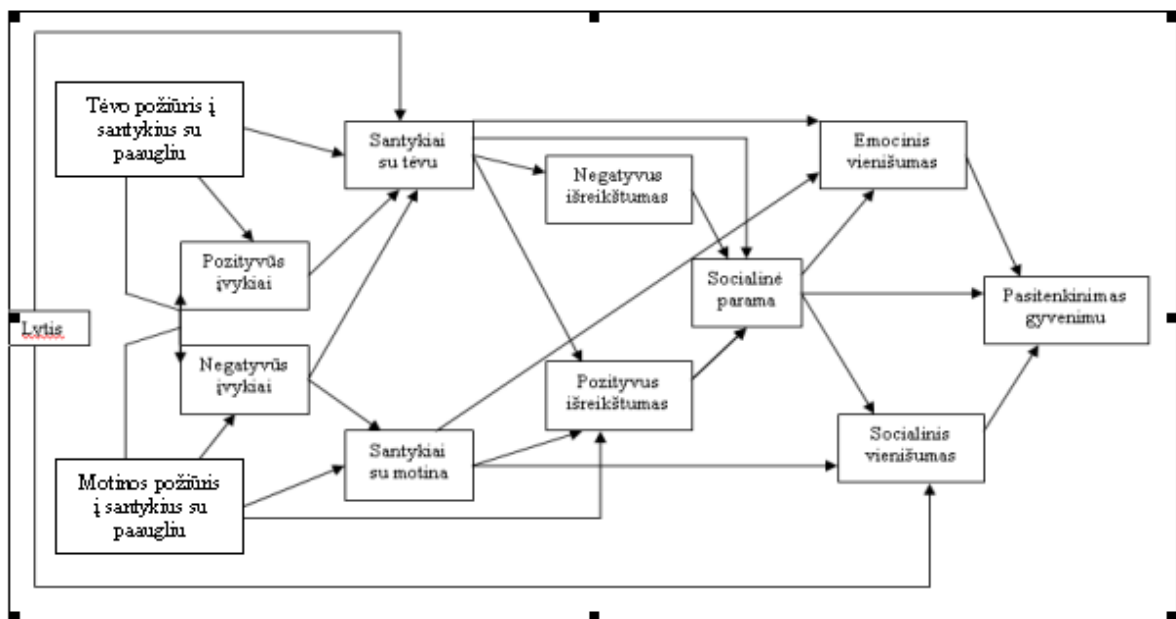
Iš aptartų tyrimų matome, kad tėvai yra nelinkę susitaikyti ir priimti paauglių elgesio pokyčius, o juos vertina kaip paauglių vaikiškumą.

1.7. Tėvų požiūris į tarpasmeninius santykius su paaugliais vaikais

Tėvų požiūris į tarpasmeninius santykius su paaugliais vaikais yra svarbus, nes jis įtakoja bendravimą šeimoje, joje tvyrančią atmosferą, elgesio taisykles, o tai paveikia tolimesnį paauglių gyvenimą. Šeimos darną bei gerus santykius, tarp tėvų ir paauglių vaikų pasak Miškinio (2003), lemia vidiniai veiksniai: šeimos narių santykių kokybė, jų turinys, individų asmeninės savybės bei suderinamumas.

Tėvų bendravimas su paaugliais yra visai kitoks nei tėvų bendravimas su mažais vaikais, nes paauglystės metu vaikas ne tik nori, bet ir gali geriau pažinti gyvenimą, žmones ir patys save, rasti savo vietą gyvenime. Paaugliai atkakliai ieško draugų už savo namų sienų bei stengiasi būti savarankiški. Taigi tarpusavio santykiai tarp paauglio vaiko ir tėvų pasikeičia tiek kokybiškai, tiek ir kiekybiškai (Miškinis, 2003).

Rangarajan (2006) pateikia teorinį modelį, kuris įrodytas empiriniu tyrimu, kaip tėvų požiūris į tarpasmeninius santykius su paaugliais vaikais, įtakoja paauglių socialinį prisitaikymą bei pasitenkinimą gyvenimu.

Šaltinis: Rangarajan S. (2006). Lonely in a Crowd: The Social and Emotional Consequences of Growing up with Parental Alcoholism. <http://www.allacademic.com/meta/p90361_index.html>. Rasta 2009 02 10.

2 pav. Teorinis modelis, atskleidžiantis ryšį tarp tėvų požiūrio į tarpasmeninius santykius su paaugliu vaiku ir paauglio socialinio prisitaikymo.

Iš pateiktos schemos matome, kad tėvų požiūris į bendravimo reikalingumą, tarpasmeninių santykių pobūdį su paaugliais vaikais, kuria negatyvius arba pozityvius įvykius. Paauglių pasitenkinimą gyvenimu įtakoja emocinis ir socialinis vienišumas, kurį veikia socialinė

parama, o ji priklauso nuo santykių su abejais tėvais, o šie santykiai tiesiogiai priklauso nuo tėvų požiūrio į bendravimą su paaugliais vaikais. (Rangarajan, 2006).

Remiantis Miškiniu (2004), tėvai palaikydami tarpasmeninius santykius su paaugliais vaikais, kartais remiasi klaidingais požiūriais į bendravimą su jais:

- Nihilizmas. Nihilistai nepasitiki kaimynais, bendradarbiais, valdžios atstovais, apskritai visais žmonėmis, su kuriais susiduria. Visi jiems negerai. Tokioje šeimoje paauglys išsiugdo įtarumą, nepasitikėjimą visais ir visur, nemoka palaikyti gerų tarpusavio santykių su kitais žmonėmis, yra linkęs konfliktuoti.

- Hedonizmas. Hedonistai gyvena tik savo malonumams: jie yra lengvabūdiški, mėgsta pasilinksminimus, nerūpestingai atidėlioja spręstinus šeimos klausimus, ne itin domisi savo vaikų auklėjimu ir jų ateitimi.

- Avantiūrizmas. Avantiūristai anksti pradeda domėtis materialiais dalykais, vertina pergales, pasiektas įdedant kuo mažiau darbo ir laiko, nori labai ir greitai praturtėti nedirbdami. Jei tėvai skatina paauglį aukščiau už viską vertinti materialias vertybes, propaguoja ir skatina mažas pastangas siekiant tikslo, paauglys ims taip elgtis ir už tėvų šeimos ribų.

- Jėgos kultas. Kai šeimoje vertybėmis tampa tik jėga, stipresniojo teisumas, vaikai darosi priešgynūs ir pripažįsta tik fizinę jėgą. Jie užauga agresyvūs. Tėvų auklėjimas, grindžiamas jėgos kultu, tarsi suteikia paaugliui „leidimą“ naudoti jėgą prieš kitus kaip natūralią priemonę problemoms spręsti.

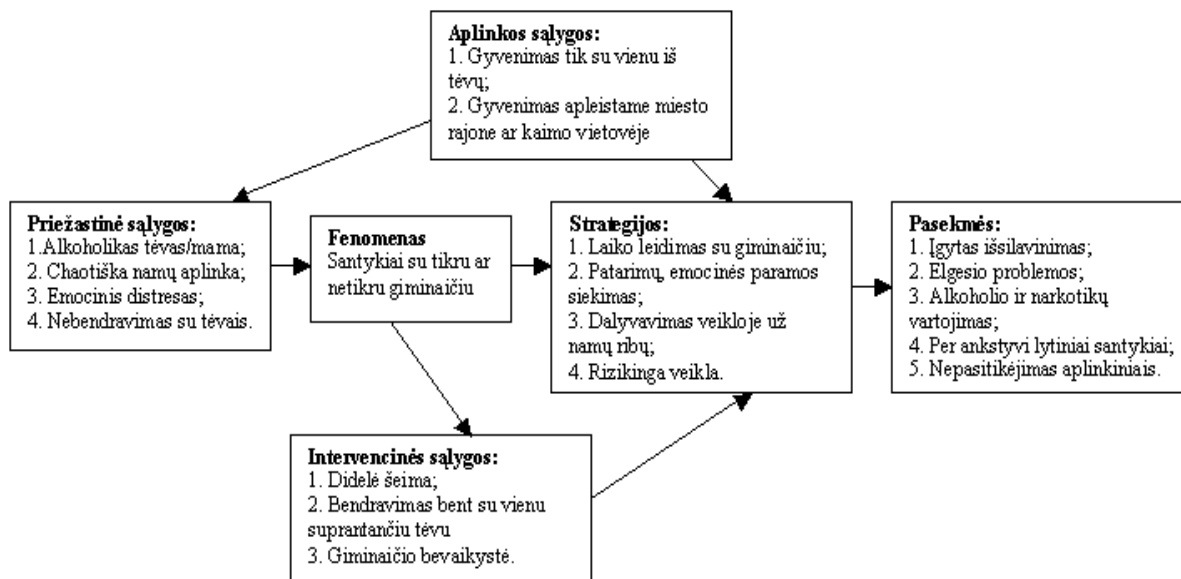
- Vaiko priskyrimas prie „sunkių“ vaikų kategorijos. „Yra tėvų, kurie normalų vaiko, paauglio elgesį laiko sunkiu, apgalvotu, tyčiniu: jie muša ar rėkia ant vaiko už tai, kad jis „per daug verkia“, [...] kad „sutepė drabužėlius“, [...] ir pan.“. [...] tokia padėtis po truputį mažina pagarbą ir meilę tėvams, brandina vaiko širdyje pyktį ir nuoskaudą, augina kerštingą asmenybę, būsimą smurtininką.“ (Miškinis, 2003).

Miliauskienė (2006) atliko tyrimą su paaugliais ir jų tėvais, kurio rezultatai parodė, kad tėvai apibūdindami savo ir vaikų santykius linkę pabrėžti šiuos tarpasmeninio bendravimo aspektus: švelnumą vaikams, emocinį artumą, bendradarbiavimą ir pasitenkinimą tarpusavio santykiais. Mamų santykiuose su paaugliais vyrauja: švelnumas, vaiko kontrolė, santykių nenuoseklumas, pasitenkinimas tarpusavio santykiais, o tėvų santykiuose su paaugliais vyrauja: švelnumas, vaiko kontrolė, autoritetingumas, pasitenkinimas tarpusavio santykiais.

Sketerskienės ir kt. (2009) atlikto tyrimo duomenimis 89,3 proc. apklaustų tėvų (buvo apklausta 1575 tėvai) nurodė, kad santykius su savo paaugliais vaikais vertina kaip gerus. Į klausimą „Jūsų nuomone, ar jūs visada žinote, su kokiomis problemomis susiduria jūsų vaikai?“ teigimai atsakė 71,9 proc. tėvų. Taigi apie 30 proc. tėvų artimai nebendruoja su savo paaugliais vaikais ir nežino jų problemų.

Taigi matome, kad tėvų požiūris į tarpasmeninius santykius su paaugliais vaikais ne visada yra tinkamas ir naudingas, formuojant paauglio asmenybę, jo elgesį ir pritaikymo visuomenėje gebėjimus.

Hall (2007) pateikia teorinį modelį, kuris atskleidžia, kaip išorinio palaikymo sistemos gali įtakoti paauglių, kurių tėvai per mažai arba netinkamai (turėdami klaidingą požiūrį į tarpasmeninius santykius su paaugliu vaiku), bendrauja su paaugliais vaikais, socialinį gyvenimą, kaip jos gali padėti geriau adaptuotis visuomenėje, išvengti elgesio ir emocinių problemų.

Šaltinis: Hall.J.C. (2007). An Exploratory Study of the Role of Kinship Ties in Promoting Resilience Among African American Adult Children of Alcoholics. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, Vol. 15, 2/3,61-78.

3 pav. Išorinio palaikymo sistemų įtaka paauglių psichosocialinei gerovei.

Kaip matome iš paveikslėlio, bendravimas paauglystėje su tikru (pvz.: seneliai, tetos, dėdės) ar netikru giminaičiu (pvz.: mokytojai, kunigai) paaugliams padeda susidoroti su iškytančiomis problemomis, įgyti pilnesnį pasaulio vaizdą, gauti trūkstamą socialinį ir emocinį palaikymą.

Hall nuomone, santykiai su tokiu giminaičiu gali sukurti apsauginį šarvą nuo chaotiškos tėvų namų aplinkos, netinkamo tėvų požiūrio į santykius su paaugliais vaikais ir padėti suaugystėje išvengti emocinių ir elgesio problemų. Tam, kad asmuo galėtų tapti tokiu giminaičiu reikia, kad jis teiktų emocinę ir fizinę pagalbą; emociškai investuotų į santykius su paaugliu bei nepertraukiamai dalyvautų paauglio gyvenime.

Werner, Johnson (2004) atlikę tyrimą taip pat gavo duomenis, kad aplinkinių žmonių pagalba padeda paaugliams išvengti psichosocialinių problemų ne tik dabartyje, bet ir ateityje.

Walker, Lee (1998) teigia, kad būtent broliai ir seserys dažniausiai gali padėti gauti reikiamą paramą ir dažniausiai jie tampa tais artimaisiais, kurie padeda adaptuotis paaugliams, kurių tėvai turi netinkamą požiūrį į tarpasmeninius santykius su paaugliais vaikais.

Taigi, tėvų požiūris į tarpasmeninius santykius su paaugliais vaikais yra svarbi mokslinių tyrimų sritis, nes įtakoja paauglių dabartinę ir būsimą psichosocialinę gerovę.

1.8. Tėvų požiūris į konfliktų su paaugliais vaikais priežastis ir sprendimo būdus

Rais (2000) teigia, kad tėvų ir vaikų nesutarimų ypatybės gali būti aiškinamos remiantis tam tikrais kiekvienam amžiaus laikotarpiui būdingais požiūriais į pasaulį ir save ypatumais. Remdamiesi savo gyvenimiška patirtimi, tėvai mano, kad jų vaikai yra naivūs, kvaili, neatsargūs, nesugebantys įsisąmoninti savo padaromų klaidų.

Konfliktų pobūdis siejasi su socialinė-ekonomine šeimos padėtimi. Žemo socialinio ekonominio statuso šeimose dažnai kyla konfliktai dėl paklusnumo, mandagumo, pagarbos, tuo tarpu vidutinio socialinio-ekonominio statuso šeimose tėvai labiau rūpinasi vaikų savarankiškumo ir iniciatyvos ugdymu. Pastebėta, kad žemo socialinio-ekonominio statuso šeimų tėvai rūpinasi tuo, kad vaikai išvengtų nemalonumų mokykloje, o vidutinio socialinio-ekonominio statuso šeimų tėvai - vaikų sėkme ir pasiekimais. (Rais, 2000).

Veličkaitės (2007) tyrimo duomenimis, daugelio konfliktų tarp tėvų ir paauglių konfliktų priežastis yra kasdieninė buitis: nepaklota lova, netvarkingi drabužiai ir šukuosena ir pan. Šiame tyrime, tėvai nurodė tokias dažniausias konfliktų su paaugliais vaikais priežastis:

1. Problemos dėl tvarkos (neplauna indų, nesitvarko kambario, nepadedą namų ruošos darbuose);
2. Problemos dėl mokslų (nedarą namų darbų, nesimoko);
3. Problemos dėl laisvalaikio praleidimo (vėlus grįžimas namo, ilgas televizoriaus žiūrėjimas);
4. Bendravimo problemos (vaikos kišimasis į tėvų pokalbius, pakeltas vaiko balsas, konfliktai su broliais, seserimis, bloga nuotaika).

Bake, Mouton (1985) pateikia tokias dažniausias konflikto sprendimo strategijas: vieną konstruktyvią ir kelias nekonstruktyvias. Nekonstruktyvus konflikto sprendimas:

1. Išorinis konflikto nuslopinimas. Autoritetingas asmuo ar valdžia stabdo konfliktą, bet paklusimo valdžiai mechanizmas veikia tik tada, kai yra nusistovėjusi oficiali statusų hierarchija. Konflikto nuslopinimas nepašalina jo priežasčių. Jei konfliktas nėra išspręstas, lieka klausimai, kuriais bendravimo partneriai negali efektyviai bendrauti.

2. Konflikto užglostymas. Tai nenoras spręsti konfliktą ir savo pozicijos atsisakymas. Sukuriama paviršutiniška harmonijos iliuzija, tikrąsias konflikto priežastis paliekant nenagrinėtas.

3. Konflikto vengimas. Vengimas sukuria racionalumo iliuziją ir ne tik palieka neišspręstas problemas, bet ir pastiprina priešininką, sukelia jam pergalės įspūdį. Problemos vengimas ilginiui gali tapti asmenybės bruožu, tipiška reakcija į kliūtį.

4. Kompromiso strategija. Tai kelio vidurio strategija – kai kurių dalykų atsisakymas vardan susitarimo. Nors ši strategija yra konstruktyviausia iš visų aprašytų nekonstruktyviausių, ji duoda galimybę tik iš dalies pašalinti konflikto priežastis. Šiai strategijai artimas prisitaikėliškumas, principų neturėjimas.

5. Konstruktyvus konflikto sprendimas: konstruktyvioji konflikto sprendimo strategija prasideda problemos pripažinimu, kuris visų pirma vyksta žmogaus viduje. Problemos pripažinimas pašalina iliuziją, kad esame apsaugoti nuo konfliktų. Antras žingsnis yra problemos išsakymas bendravimo partneriui, nes kuo ilgiau problemos slepiamos, kuo daugiau jų susikaupia, tuo didesnė sprogimo tikimybė. Išsakant problemą ramiu balsu, yra daugiau vilties, kad bus atsižvelgta į jos turinį.

Konfliktiniai santykiai gali turėti liūdnų padarinių: skatina vaiką tolti nuo tėvų, ugdo tėvų baimę arba neapykantą jiems (Leliūgienė, 2003).

Jonikaitis, Ivanauskienės (2008) atliktas tyrimas parodė, kad daugiau nei puse jame dalyvavusių tėvų (68,57 proc.) nuomone, vaikai patiria fizines bausmes šeimoje, turinčias smurtinį pobūdį. Išsakydami savo nuomone fizinių bausmų efektyvumo klausimu, 49,52 proc. tėvų teigė, kad fizinės bausmės nėra veiksminga vaikų auklėjimo priemonė. Tuo tarpu 13,33 proc. mano, kad fizinės bausmės gali būti efektyvios.

Tyrimo metu respondentai fizinių bausmių taikymo priežastimi nurodė vaiko blogą elgesį. 61 proc. tėvų nurodė, kad bausdami apšaukia, 60 proc. nesikalba, 97 proc. pasako pastabą, neduoda pinigų smulkioms išlaidoms 88,58 proc., draudžia žiūrėti televizorių 63 proc., neperka skanumynų 66 proc.

Taigi matome, kad tėvai ir paaugliai gana skirtingai įvardina tarpusavio konfliktų priežastis. Be to, abi pusės yra linkusios naudoti destruktivius konfliktų sprendimo būdus. Dėl to tyrinėti tėvų ir paauglių konfliktus yra svarbu ir reikalinga.

Išanalizavus mokslinę literatūrą, galiu teigti, kad tėvų ir paauglių bendravimas – pati svarbiausia gyvenimo mokykla, kurioje nuo pat gimimo yra ugdomas vaikas. Mokykla, kurioje skiepijamos vertybės, rodomas šeimos, tėvų tarpusavio ir su aplinkiniais pavyzdys. Neįkainojama tėvų auklėjamoji vertė, nes būtent tėvai suteikia laisvę vaikui pasirinkti, atsirinkti, patirti, pažinti, išmokti, pasirinkti gyvenimo kelią.

Socialinis aktualumas yra tai, kad kintant gyvenimo sąlygoms (socialinėms, ekonominėms), kinta tėvų ir paauglių tarpusavio santykiai, bendravimas. Todėl tikslinga keisti auklėjamąjį pobūdį tokiu, kuris atitiktų šiuolaikinį gyvenimą. Svarbu, kad tėvai išklausytų vaikų pageidavimus ir tenkintų poreikius atsižvelgdami į susidariusias aplinkybes, suprasdami vaiką. Tačiau didžiausią įtaką vaikams turi tėvų ir paauglių tarpusavio santykiai, kurie užtikrina darną, teigiamą aplinką, kuri teigiamai veikia paauglį, kurioje jis jaučiasi mylimas ir saugus, pilnateisis visuomenės narys.

Paauglio elgesio trūkumų įveikimas yra susijęs su visos šeimos materialiniu, dvasiniu ir doroviniu gyvenimu, jos auklėjimo specifika ir charakteriu. Auklėjimą nulemia paauglio ir pačios šeimos padėtis. Tėvai turėtų jausti pareigas savo vaikui, išleisdami jį į platųjį pasaulį, tikėdamiesi iš jo daugiau, nei patys galėjo atlikti, jais didžiudamiesi, gaudami atgalinį ryšį - pagarbą iš vaikų.

2 skyrius. TĖVŲ IR PAAUGLIŲ TARPUSAVIO BENDRAVIMO SPRENDŽIANT TARPASMENINIUS KONFLIKTUS YPATUMAI

2.1. Tyrimo metodologija ir organizavimas

Metodologija – tai mokslas, aiškinantis mokslinio tyrimo metodus bei bendrų mokslo metodų teoriją. Kaip teigia N. K. Gončiarovas: „tiksliai apgalvota metodologija yra tyrimo siela, ji lemia ir vysto tyrimo metodus, o reiklus mokslinis, turiningas tyrimas atskleidžia reiškinio prigimtį“ (Tidikis, 2003, p. 190).

Šiame tyrime buvo naudojamas standartizuotas uždaro tipo klausimynas. Anot Luobikienės (2000, p. 155), „anketa yra klausimų, kuriuos apjungia tyrėjo siekimas išskirti kokį nors socialinį reiškinį ar procesą, visuma. Anketavimas suteikia respondentams galimybę patiems atsakyti į pateiktus klausimus ar teiginius. Klausimyną respondentas pildo savarankiškai vadovaudamasis nurodytomis taisyklėmis“.

Tidikio (2003, p. 474) manymu, „anketavimas yra vienas dažniausiai taikomų sociologinių tyrimų metodų. Šio metodo pagalba galima surinkti labai didelį kiekį informacijos. Beje, anketavimas padeda atskleisti įvairių reiškinų tendencijas“. Tuo tarpu Kardelis (2007) pažymi šio metodo sudėtingumą pasirengimo jam, problemos išmanymo bei sistemingo darbo atžvilgiu.

Giddens (2005, p. 594) mini, kad „apklausų tikslas – surinkti duomenis, kuriuos galima nagrinėti statistiškai, šitaip atskleidžiant modelius ir dėsningumus“.

Respondentai anketiniam tyrimui buvo parinkti remiantis patogiąja atranka. Valackienė ir Mikėnė (2008, p. 101) pažymi, kad „patogioji atranka apima tuos generalinės aibės vienetus, kurie yra lengvai prieinami“. Pasirinktos tyrimo atlikimo vietos buvo lengviausiai pasiekiamos tyrėjai.

Empirinėje darbo dalyje vertinami tam tikri požiūrio į tėvų ir paauglių tarpusavio bendravimą sprendžiant tarpasmeninius konfliktus kintamieji, remiantis tėvų ir paauglių nuomone, siekiant nustatyti šio bendravimo ypatumus pagal tokius aspektus:

Anketa tėvams:

- ✓ Demografinis blokas;
- ✓ Tėvų reakcija į paauglio veiksmus;
- ✓ Sūnaus/dukros pasikeitimai, vaikui pradėjus bręsti;
- ✓ Pasitenkinimas dabartiniais santykiais su vaiku;
- ✓ Svarbiausi dalykai tarpasmeniniuose santykiuose;
- ✓ Nesutarimų tarp tėvų ir vaiko dažnumas;

- ✓ Bendravimas su sūnumi/dukra;
- ✓ Konfliktų priežastys;
- ✓ Šeimoje iškilusių nesutarimų, susijusių su vaiko elgesiu, sprendimai;
- ✓ Asmenys, kuriems paauglys pasipasakoja apie iškilusius sunkumus;
- ✓ Temos, kuriomis tėvai pasikalba su vaiku.

Anketa paaugliams:

- ✓ Demografinis blokas;
- ✓ Asmenys, su kuriais paauglys nesutaria;
- ✓ Nesutarimų tarp vaiko ir tėvų dažnumas
- ✓ Tėvų reakcija į paauglio veiksmus;
- ✓ Tėvų elgesys su vaiku;
- ✓ Tėvų elgesys, keliantis nesutarimus ar konfliktus;
- ✓ Asmenys, kuriems paauglys pasipasakoja apie iškilusius sunkumus;
- ✓ Temos, kuriomis vaikai pasikalba su tėvais;
- ✓ Jausmai ir emocijos, kylančios konfliktinėse situacijose ir po jų;
- ✓ Šeimoje iškilusių konfliktų sprendimai.

Atlikus apklausą buvo kuriama surinktų duomenų matrica. Empiriniai duomenys buvo apdoroti, susisteminti ir grafiškai pavaizduoti naudojant *SPSS 16.0 for Windows*, (statistinės analizės tikslas – apibendrintų duomenų gavimas ir siekimas atskleisti reiškinių bendrąsias savybes pagal tam tikrus kintamuosius) *Windows Microsoft Office Excel 2003 bei Windows Microsoft Office Word 2003* programomis.

2.2. Tyrimo imties charakteristika

Dveiose anketinėse apklausoje iš viso dalyvavo 220 respondentų (100 tėvų ir 120 moksleivių) iš Naujosios Akmenės miesto ir rajono. Buvo išplatinta 120 anketų tėvams (anketų grįžtamumas 83,3 proc.) ir 140 anketų moksleiviams (anketų grįžtamumas 85,7 proc.). Toliau tekste pateikiami tyrimo imties struktūros ypatumai:

Tėvų imtis

Lytis ir išsilavinimas. Apklausoje dalyvavo 70 mamų, 22 tėčiai ir 8 globėjai. Tikėtina, kad dalyvavo daugiau mamų todėl, kad joms yra aktualūs su jų atžalomis susiję klausimai. Imtyje dominuoja aukštąjį išsilavinimą turintys asmenys (N=39). Iš apklausoje dalyvavusių respondentų 32 turi įgiję vidurinį išsilavinimą, net 20 - pagrindinį. 7 respondentai nurodė atsakymą „Kita“, tačiau tik vienas respondentas nurodė, kad įgijo specialųjį vidurinį išsilavinimą.

Darbas. Truputį daugiau nei pusė respondentų (N=57) yra dirbantys asmenys, net 33 respondentai pažymėjo, kad yra bedarbiai., o likusieji (N=10) pažymėjo atsakymą „Kita“ (dauguma jų – neįgalūs asmenys) arba nepažymėjo jokio atsakymo.

Auginamų vaikų skaičius ir amžius. Dauguma respondentų (N=37) augina vienturtį, 35 respondentai turi du vaikus, 16 respondentų – 3 vaikus, o likusieji 12 respondentų turi daugiau nei 3 vaikus. Beveik trečdalis respondentų (32 proc.) augina 14 metų vaikus, truputį daugiau nei ketvirtadalis respondentų (27 proc.) – 15 metų vaikus, o auginančių 16, 17 ir 18-mečius yra beveik po lygiai (atitinkamai 16, 14 ir 11 proc.).

Moksleivių imtis

Lytis ir amžius. Moksleivių apklausoje dalyvavo beveik vienodas skaičius merginų ir vaikinių (atitinkamai N=63 ir N=57). Didžioji dauguma apklaustųjų – 15 metų paaugliai (N=55), didelė ir 14 metų apklaustųjų grupė (N=42). Tuo tarpu 13, 16 ir 17-mečių grupės nėra didelės (atitinkamai 6, 16 ir 1 proc.).

Su kuo gyvena ir broliai/seserys. Daugiau nei 3/5 respondentų pažymėjo, kad gyvena su abejais tėvais, 38 respondentai nurodė gyvenantys tik su mama, 2 – tik su tėčiu ir 6 – su globėjais. 15 respondentų nurodė, kad yra vienturčiai, beveik 2/3 respondentų turi brolių (dažniausiai (N=58) vieną) ir 49 moksleiviai turi seserų (dažniausiai (N=38) vieną).

2.3. Tėvų anketinės apklausos rezultatai

2.3.1. Bendrieji tėvų požiūrio į bendravimą su paaugliu sprendžiant tarpasmeninius konfliktus

Siekiant nustatyti respondentų reakcijas į paauglio veiksmus, jiems buvo pateikta 8 žemiau analizuojami kintamieji. Statistinė analizė leido nustatyti tam tikrus tėvų dažniausiai akcentuojamus kintamuosius, kurie atskleidžia bendrus jų reakcijų į paauglio veiksmus ypatumus.

2 lentelėje pateikiamas tėvų reakcijos į paauglio veiksmus kintamųjų vertinimo reitingas (M)¹.

2 lentelė

Tėvų reakcijos į paauglio veiksmus kintamųjų vertinimas

RN ²	Teiginiai	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)
1.	Aš gerbiu savo vaiką	3,10	0,70
2.	Man patinka vaikas toks, koks yra	2,96	0,79
3.	Aš dažnai žaviuosi savo vaiku	2,93	0,80
4.	Man patinka vaiko elgesys	2,77	0,79
5.	Aš gailiuosi savo vaiko	2,36	0,93
6.	Vaiko elgesys mane erzina	2,07	0,85
7.	Mano vaikas gyvenime nieko nepasieks	1,61	0,68
8.	Kartais man atrodo, kad aš vaiko nekenčiu	1,58	0,74

Pastebima, kad tėvai labiausiai yra linkę išreikšti teigiamas reakcijas, kurios tiesiogiai susijusios su paauglio gerbimu (*Aš gerbiu savo vaiką*, $M=3,10$), simpatija vaiko atžvilgiu (*Man patinka vaikas toks, koks yra*, $M=2,96$) ir žavėjimusi juo (*Aš dažnai žaviuosi savo vaiku*, $M=2,93$). Tuo tarpu neigiamos reakcijos buvo daug mažiau akcentuojamos.

Galima būtų daryti prielaidą, jog tėvų reakcijos yra paremtos tik teigiamais jausmais ir emocijomis vaiko atžvilgiu. Remiantis Navaičiu (2001), dažnai tėvų reakcijos į vaikus tampa paauglio tinkamai išsiugdyto savarankiškumo, pasitikėjimo savo jėgomis, teigiamo savęs vertinimo pagrindu.

Siekiant nustatyti tėvų pastebėtus vaiko pasikeitimus, pradėjus jam bręsti, vertinimui jiems buvo pateikti 8 teiginiai. 3 lentelėje pateikiamas pastebėtų vaiko pasikeitimų reitingas, remiantis gautais įverčiais (M)³.

¹ Respondentai turėjo pasirinkti tarp atsakymų su atitinkamais jų įverčiais: „Tikrai taip“ - 4, „Taip“ - 3, „Ne“ - 2, „Tikrai ne“ - 1.

² RN – ranginis numeris.

³ Respondentai turėjo pasirinkti tarp atsakymų su atitinkamais jų įverčiais: „Tikrai taip“ - 4, „Taip“ - 3, „Ne“ - 2, „Tikrai ne“ - 1.

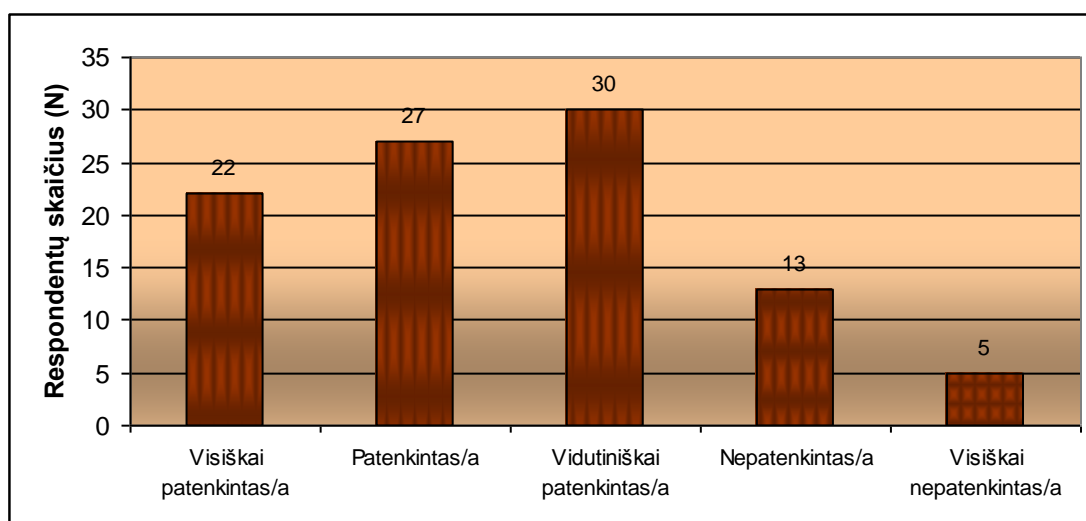
Sūnaus/dukros pasikeitimų, vaikui pradėjus bręsti, vertinimas

RN	Teiginiai	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)
1.	Tapo jautresnis	2,77	0,95
2.	Daugiau laiko skiria draugams	2,72	0,88
3.	Padažnėjo konfliktai su mokytojais	2,53	0,96
4.	Pasikeitė sūnaus/dukros draugai	2,48	0,80
5.	Padažnėjo konfliktai su broliu.seserimi	2,48	0,89
6.	Užsisklendė savyje	2,42	0,92
7.	Pradėjo prasčiau mokytis	2,41	0,95
8.	Nepastebėjo jokių paauglio pasikeitimų	1,96	0,90

Tyrimo rezultatai rodo, kad tėvai labiausiai akcentuoja tokius vaiko pasikeitimus, kurie susiję su paauglystės laikotarpyje patiriamais išgyvenimais: *didesniu jautrumu* ($M=2.77$), *laiko skyrimu draugams* ($M=2,72$). Negalima nepaminėti ir to fakto, kad tėvai nelabai akcentuoja konfliktų padažnėjimą ar mokslų apleidimą. Manytume, kad toks jų požiūris, gali tiesiogiai įtakoti gerus santykius su paaugliais.

Leliūgienė (2003) ir Yu ir kt. (2007) teigia, kad paauglystės laikotarpiu vaikai skiria mažiau laiko buvimui su tėvais, taip pat pabrėžia psichologinio nutolimo nuo šeimos egzistavimą.

4 paveiksle pateikiamas tėvų pasitenkinimo dabartiniais santykiais su savo vaiku vertinimas.

4 pav. Tėvų pasitenkinimas dabartiniais santykiais su vaiku

⁴ Respondentai turėjo pasirinkti tarp atsakymų su atitinkamais jų įverčiais „Esu labai patenkintas“ - 5, „Esu patenkintas“ - 4, „Nežinau, ar esu patenkintas“ - 3, „Esu nepatenkintas“ - 2, „Esu labai nepatenkintas“ - 1.

Gauti duomenys leidžia teigti, kad tėvai yra labiau linkę pabrėžti savo pasitenkinimą santykiais su savo vaikais, tačiau didžioji dalis asmenų pažymi tik vidutinį pasitenkinimą santykiais (N=30). Be to, beveik penktadalis tėvų santykius su vaiku vertina kaip tokius, kuriais jie yra nepatenkinti. Šie rezultatai siejasi ir su teigiamu tėvų reakcijos į paauglio veiksmus vertinimus (žr. 2 lentelę) bei Sketerskienės (2009) atlikto tyrimo duomenimis, kurie nurodo, kad 9 iš 10 tėvų santykiais su vaikais yra patenkinti.

Siekiant nustatyti svarbiausių dalykų tėvų ir vaikų tarpasmeniniuose santykiuose vertinimus, tėvams buvo pateikta 14 teiginių. 4 lentelėje pateikiamas jų reitingas, remiantis gautais įverčiais (M)⁵.

4 lentelė

Svarbiausių dalykų tarpasmeniniuose tėvų ir vaikų santykiuose vertinimas

RN ⁶	Teiginiai	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)
1.	Domėtis vaiko sveikata	3,44	0,54
2.	Pokalbių dažnumas	3,39	0,51
3.	Domėtis vaiko mokslo pasiekimais	3,32	0,60
4.	Atvirumas	3,28	0,71
5.	Domėtis vaiko gyvenimu	3,23	0,68
6.	Pasitikėjimas sūnumi/dukra	3,20	0,62
7.	Domėtis vaiko draugais	3,00	0,71
8.	Tėvai turi domėtis vaiko hobiu	2,91	0,75
9.	Už griežtą auklėjimą jis padėkos vėliau	2,84	0,93
10.	Vaiko laisvių ir teisių pripažinimas	2,77	0,86
11.	Tėvai ir vaikai laisvalaikį turi leisti kartu	2,57	0,95
12.	Griežtų elgesio taisyklių vaikui nustatymas	2,45	0,87
14.	Stengtis vykdyti visus vaiko norus	1,76	0,67

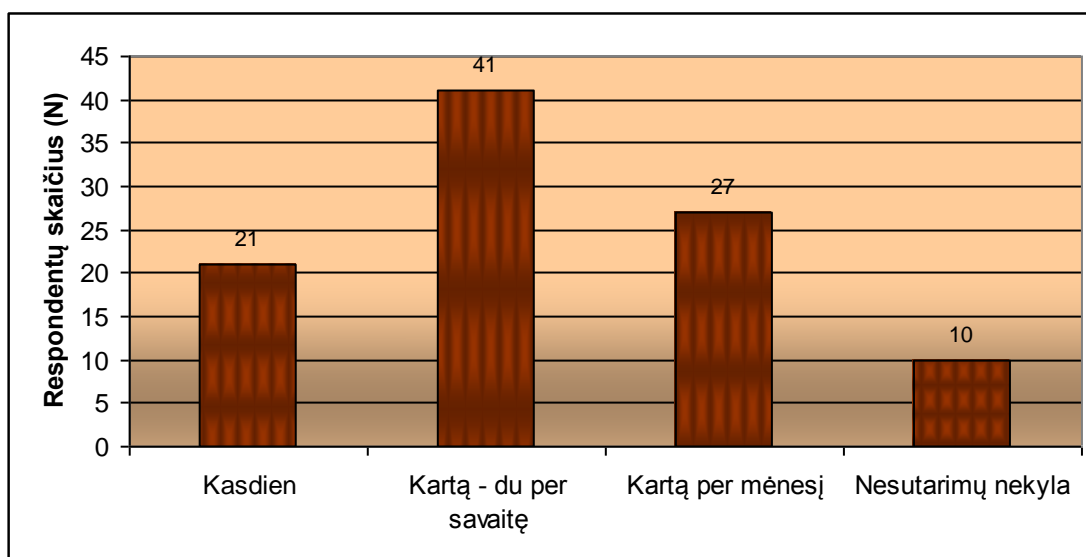
Duomenys rodo, kad tėvai tarp svarbiausių dalykų, kurie yra svarbūs jų santykiams su sūnumi/dukra, išskiria tokias teiginių grupes: asmenines savybes, kurios stiprina santykius (*atvirumą ir pasitikėjimą*), domėjimąsi dalykais, kurie tiesiogiai siejasi su jų vaikų (*sveikata, gyvenimu, mokslais ir draugais*) ir bendravimo intensyvumą (*pokalbių dažnumas*).

Pastebima tai, kad neigiami dalykai, tokie kaip *griežtos taisyklės, griežtas auklėjimas* nesurinko labai aukštų įverčių. Tačiau reikėtų paminėti ir tai, kad aukštų vertinimų nesulaukė ir tokie teigiami dalykai kaip *vaiko laisvių ir teisių pripažinimas ar laiko leidimas kartu*.

⁵ Respondentai turėjo pasirinkti tarp atsakymų su atitinkamais jų įverčiais: „Tikrai taip“ - 4, „Taip“ - 3, „Ne“ - 2, „Tikrai ne“ - 1.

⁶ RN – ranginis numeris.

5 paveiksle pateikiami duomenys, kurie atspindi nesutarimų su vaikais dažnumą.

5 pav. Nesutarimų tarp tėvų ir vaikų dažnumas

Šis paveikslas iliustruoja tai, kad gana dažnai, tėvų nuomone, kyla nesutarimai tarp tėvų ir vaikų. Tikėtina, kad tokius rezultatus įtakoja ir tie nesutarimai, kai tiesiog nesutampa tėvų ir vaikų nuomonės, norai ir interesai, ir tai nesietina su stipresniais nesutarimais, kurie yra lydimi pykčiu, smurto griebimusi ar visišku nesikalbėjimu su vaiku. Gauti rezultatai prieštarauja Veličkienės (2007) pateiktiems tyrimo duomenims, kuomet tėvai ir vaikai labai retai konfliktuoja kasdien.

5 lentelėje pateikiamas bendrų bendravimo su vaiku kintamųjų vertinimo reitingas (M)⁷.

5 lentelė

Bendravimo su sūnumi/dukra kintamųjų vertinimas

RN	Teiginiai	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)
1.	Sūnus/dukra laisvai išsako savo nuomonę apie jam svarbius dalykus ir netgi gali priimti sprendimus, tačiau jiems turi būti gautas tėvų pritarimas	2,20	0,70
2.	Sūnus/dukra ir tėvai turi lygias teises priimant sprendimus	2,16	0,74
3.	Sūnui/dukrai tėvai nuolat nurodinėja, ką jiems daryti	1,68	0,72
4.	Sūnus/dukra priimdami sprendimus pats sprendžia, ar laikytis tėvų norų ar juos ignoruoti	1,66	0,67
5.	Sūnus/dukra pats sprendžia, ar paklusti tėvų sprendimui	1,64	0,66
6.	Sūnus/dukra laisvai išsako savo nuomonę, bet tėvai priimdami sprendimus į ją neįsiklauso	1,58	0,64
7.	Sūnui/dukrai tėvai nevaizdina jokio vaidmens, nesidomi paaugliu ir nevadovauja jų elgesiui	1,33	0,54

⁷ Respondentai turėjo pasirinkti tarp atsakymų su atitinkamais jų įverčiais: „Visiškai sutinku“ – 3, „Iš dalies sutinku“ – 2, „Visiškai nesutinku“ – 1.

Tėvai sureitingavo 8 teiginius, iš kurių aukščiausius įverčius gavo tie teiginiai, kurie pabrėžia lygiateisius santykius tarp tėvų ir vaikų, žodžio laisvę santykiuose ir sąmoningos tėvų galios santykiuose egzistavimą. Mažiausią įvertį gavo teiginys, kuris įrodo svarbų tėvų vaidmenį santykiuose su vaiku.

Siekiant atskleisti pagrindinių konfliktinių situacijų, kylančių tarp tėvų ir vaikų, priešasčių vertinimą, tėvams buvo pateikti 7 kintamieji. 6 lentelėje pateikiamas šių kintamųjų vertinimo reitingas (M)⁸.

6 lentelė

Konfliktų priešasčių vertinimas

RN	Teiginiai	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)
1.	Mažas dėmesys mokymuisi	2,46	1,04
2.	Vaikas pasirenka netinkamus draugus	2,36	0,92
3.	Man atrodo, kad vaiko elgesys neatitinka priimtinių normų	2,26	1,03
4.	Sūnus/dukra ignoruoja Jūsų nuomonę	2,25	0,97
5.	Jums nepriimtinas sūnaus/dukros aprangos stilius	2,06	0,95
6.	Kartais man atrodo, kad vaikas nesugeba nieko gero nuveikti	1,96	0,93
7.	Man atrodo, kad aš nepasitikiu vaiku	1,92	0,90

Šie rezultatai tik patvirtina pastebėtų pasikeitimų, vaikui pradėjus bręsti, vertinimo duomenis. Labiausiai tėvai linkę manyti (tačiau įverčiai nerodo labai aiškaus akcentavimo), kad konfliktines situacijas dažniau sukuria vaiko mokslai (*Mažas dėmesys mokymuisi*) ir draugija (*Vaikas pasirenka netinkamus draugus*), nei vidinis nepasitikėjimas ir nepasitenkinimas savo vaiku.

Stebėtina tai, kad nei vienas teiginys nėra akcentuojamas kaip labai aiškus konfliktinių situacijų atsiradimo kintamasis. Tai leidžia daryti prielaidą, kad vis tik nesutarimai yra labai menki, tačiau jie yra, ir kad yra siejami su nuomonių ir interesų tarp tėvų ir jų vaikų skirtumais nereikšmingose gyvenimiškose situacijose. Kaip teigė Veličkaitė (2007), dažnos konfliktų priešastys yra kasdienė buitį (nepaklota lova, netvarkingai sumesti drabužiai ir pan.).

Siekiant nustatyti šeimoje kilusių nesutarimų, sietinų su netinkamu paauglio elgesiu, sprendimų vertinimą, tėvams buvo pateikti 6 žemiau analizuojami kintamieji. Statistinė analizė leido nustatyti tėvų dažniausiai akcentuojamus sprendimus, kurie atskleidžia konfliktinių situacijų sprendimų šeimoje ypatumus. 7 lentelėje pateikiamas šių kintamųjų vertinimo reitingas (M)⁹.

⁸ Respondentai turėjo pasirinkti tarp atsakymų su atitinkamais jų įverčiais: „Tikrai taip“ - 4, „Taip“ - 3, „Ne“ - 2, „Tikrai ne“ - 1.

⁹ Respondentai turėjo pasirinkti tarp atsakymų su atitinkamais jų įverčiais: „Tikrai taip“ - 4, „Taip“ - 3, „Ne“ - 2, „Tikrai ne“ - 1.

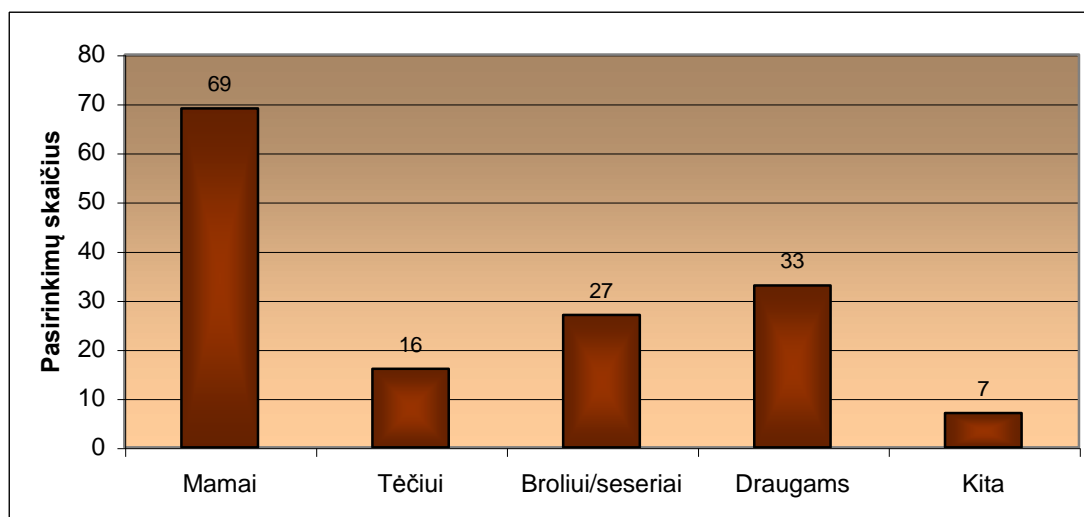
Šeimoje iškilusių nesutarimų, susijusių su vaiko elgesiu, sprendimų vertinimas

RN	Teiginiai	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)
1.	Vaikai turi suprasti, kad tėvai jiems linki gero	3,41	0,65
2.	Stengiatės nevaržyti vaiko elgesio taisyklėmis	2,63	0,92
3.	Visada vaiko prašote paaiškinti savo poelgį; tačiau galutinis sprendimas Jūsų	2,38	0,89
4.	Konflikto metu aš dažnai prapažįstu, kad vaikas teisus	2,32	0,89
5.	Konfliktą visada išsprendžiate savo nuomone	2,07	0,94
6.	Jei vaikas mano, kad jo elgesys teisingas, jis gali neatsižvelgti į tėvų nuomonę	2,02	0,94

Gauti duomenys vėl iliustruoja teigiamų santykių tarp tėvų ir vaikų kūrimo akcentus, kurie remiasi *vaiko elgesio nevaržymu taisyklėmis* bei nuomone, kad tėvai vienaip ar kitaip (pvz. griežčiau) elgiasi vedini pagalbos ar gerų ketinimų savo vaikui atžvilgiu.

Laisvasis ugdymas, kuris remtųsi vaiko nuomonės viršumu, teisingumu ar autoritariškas elgesys su vaiku, kai tėvų nuomonė yra neginčytina, nėra tėvų akcentuojami kaip dažnai naudojami sprendžiant šeimoje kilusius konfliktus su savo vaiku. Tai prieštarauja Grigaliūnienės (2008) minčiai, kad konfliktai tarp paauglių ir tėvų dažniausiai sprendžiami destruktiviais būdais.

Tėvų buvo klausama, kam, jų manymu, paauglys pasipasakoja apie iškilusius sunkumus. 6 paveiksle pateikiami gauti duomenys.

6 pav. Asmenys, kuriems paauglys pasipasakoja apie iškilusius sunkumus

Pastebima, kad, tėvų nuomone, paaugliai labiausiai linkę pasitikėti savo mama (N=69) bei draugais (N=33). Tai gali būti sietina su keliais dalykais. Pirmiausiai kiekvienam vaikui mama yra bene artimiausias asmuo, kuris jį lydi šiame gyvenime nuo pat gimimo ir jis ja

pasitiki. Antra, paauglystės laikotarpiu labai sustiprėja ryšiai tarp draugų ir jie tarpusavyje dalijasi visais išgyvenimais. Nedažnas tėčio akcentavimas gali būti sietinas su stereotipiniu tėvo šeimoje įvaizdžiu, kuriame jis yra griežtas, nejautrus ir neemocionalus. Šie duomenys antrina Armanavičiūtės (2005), Miliauskienės (2006), Trimako (2003) ir Barkauskienės (2008) mintims, kad paaugliai palankiau vertina savo santykius su mama nei su tėčiu.

8 lentelėje pateikiamas temų, kuriomis kalbasi tėvai su savo vaikais, vertinimo reitingas (M)¹⁰.

8 lentelė

Temų, kuriomis tėvai pasikalba su vaiku, vertinimas

RN	Teiginiai	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)
1.	Apie mokslą	3,52	0,66
2.	Apie sveikatą	3,29	0,85
3.	Aptariate mokyklinės problemas	3,13	0,91
4.	Aptariate svarbius dienos įvykius	3,07	0,84
5.	Apie savarankiškumo lygį	3,06	0,81
6.	Analizuojate išgyventus jausmus, emocijas bei poelgius	2,97	0,94
7.	Aptariate laisvalaikio praleidimą	2,80	0,88
8.	Analizuojate santykius su bendraamžiais	2,79	0,88
9.	Apie hobi	2,76	0,90
10.	Apie buitines darbus	2,77	0,91
11.	Analizuojate santykius su klasės draugais	2,74	0,91
12.	Apie sportą	2,48	0,86

Duomenys leidžia teigti, kad dažniausios temos, kuriomis kalbasi tėvai su savo paaugliais vaikais yra sietinos su *mokslu*, *sveikata* bei mokyklinėmis problemomis. Tikėtina, kad tai yra vieni pagrindinių dalykų, kurie yra svarbūs visiems tėvams, tačiau jie nereikalauja gilesnio apmąstymo ar analizavimo. Tai patvirtina temų, kuriose kalbama apie santykius tarp vaikų ir jų bendraamžių bei klasės draugų, neakcentavimas. Taip pat tėvai gana retai kalbasi su savo vaikais apie tą vaikų veiklą, kuri vyksta po pamokų ar laisvu laiku (*sportą*, *hobi* ir *laisvalaikį*). Tai vėlgi patvirtina nuomonę, kad tėvams svarbesni formalūs dalykai, kurie, jų nuomone, turi būti taip pat patys svarbiausi paauglio gyvenime, tačiau neakcentuojamas neformalusis vaiko ugdymas(is) ir veikla.

2.3.2. Tėvų požiūrio į bendravimą su paaugliu sprendžiant tarpasmeninius konfliktus ir demografinių kintamųjų ryšys

Turimi anketiniai duomenys buvo analizuoti išskiriant įvairius demografinius veiksnius (kas yra paaugliui, išsilavinimą ir auginamų vaikų skaičių). Tyrimo duomenims analizuoti buvo

¹⁰ Respondentai turėjo pasirinkti tarp atsakymų su atitinkamais jų įverčiais: „Dažnai“ - 4, „Kartais“ - 3, „Retai“ - 2, „Niekada“ - 1.

pasirinktas neparametrinis *Kruskal-Wallis H* testas, kadangi kintamųjų histogramos parodė, jog skirstiniai yra nenormaliniai ir yra daugiau nei trys kintamojo požymiai.

Visų lentelių sudarymui naudoti kintamųjų vidurkiai (*M*), paimti iš *ANOVOS* testo.

Naudojant neparametrinį *Kruskal-Wallis H* testą buvo siekiama atskleisti, kaip tėvai, pasižymintys skirtingais demografiniais kintamaisiais (trys ir daugiau kintamojo požymių), linkę akcentuoti bendravimo su paaugliu ypatumus. Tyrime gauti rezultatai apdorojami ir analizuojami remiantis *duomenų patikimumo rodikliu* ($p \leq 0,05$). Statistinio reikšmingumo rodiklis (*p*) parodo, kad respondentų nuomonė yra statistiškai reikšminga. Tai reiškia, kad pakartotinai atliekant tokį pat tyrimą, rezultatų paklaida neviršytų 5%.

9 lentelėje pateikti duomenys apie respondentų (kas yra paaugliui) ir požiūrio į bendravimą su paaugliu kintamųjų ryšį¹¹.

9 lentelė

Respondentų, dalyvavusių apklausoje, ir jų požiūrio į bendravimą su paaugliu kintamųjų ryšys (N=100)¹²

Kintamieji	Moteris	Vyras	Globėjas/a	Statistiškai reikšmingas skirtumas
	M	M	M	$p \leq 0,05$
<i>Pastebėti pasikeitimai, vaikui pradėjus bręsti</i>				
Užsisklendė savyje	2,32	2,73	2,38	0,048
Daugiau laiko skiria draugams	2,63	3,00	2,75	0,043
Padažnėjo konfliktai su broliu/seserimi	2,36	2,95	2,12	0,009
<i>Svarbiausi dalykai tarpasmeniniuose tėvų ir vaikų santykiuose</i>				
Tėvai turi domėtis vaiko hobiu	3,07	2,50	2,63	0,009
<i>Bendravimas su vaiku¹³</i>				
Sūnus/dukra pats sprendžia, ar paklusti tėvų sprendimui	1,75	1,31	1,57	0,012
Sūnus/dukra priimdami sprendimus pats sprendžia, ar laikytis tėvų norų ar juos ignoruoti	1,83	1,24	1,43	0,000
<i>Temos, kuriomis tėvai pasikalba su vaiku¹⁴</i>				
Aptariate svarbius dienos įvykius	3,21	2,59	3,13	0,004
Analizuojate išgyventus jausmus, emocijas bei poelgius	3,10	2,45	3,25	0,006
Aptariate mokyklinės problemas	3,21	2,77	3,38	0,040

¹¹ Lentelėje naudojamų spalvų paaiškinimas:

	Aukščiausią įvertį skyrę
	Žemiausią įvertį skyrę

¹² Respondentai turėjo pasirinkti tarp atsakymų su atitinkamais jų įverčiais: „Tikrai taip“ - 4, „Taip“ - 3, „Ne“ - 2, „Tikrai ne“ - 1.

¹³ Respondentai turėjo pasirinkti tarp atsakymų su atitinkamais jų įverčiais: „Visiškai sutinku“ - 3, „Iš dalies sutinku“ - 2, „Visiškai nesutinku“ - 1.

¹⁴ Respondentai turėjo pasirinkti tarp atsakymų su atitinkamais jų įverčiais: „Dažnai“ - 4, „Kartais“ - 3, „Retai“ - 2, „Niekada“ - 1.

Remiantis tyrimų rezultatais, galima daryti prielaidą, kad vyrauja tendencija, jog tėvai labiau nei mamos ar globėjai akcentuoja tuos vaiko pasikeitimus, kurie yra siejami su įprastais šio gyvenimo laikotarpio ypatumais (*konfliktiškumu, užsidarymu ir laiko skyrimu draugams*). Tai patvirtina statistiškai reikšmingi skirtumai. Pažymėtina tai, kad mamos labiau linkusios manyti, kad jų vaikai patys gali priimti sprendimus svarbiais gyvenimo atvejais. Taip pat jos labiau akcentuoja domėjimosi vaiko hobiu svarbą.

Galėtume daryti prielaidą, kad moterys labiau linkusios į bendravimą su vaiku, tuo tarpu vyrai į neigiamų aspektų, susijusių su vaikų elgesiu, pastebėjimą ir sureikšminimą. Taip pat reikėtų pabrėžti, kad suaugusiųjų meilė, rūpinimasis ir dėmesys suteikia šeimoje augančiam paaugliui emocinę pusiausvyrą, padeda labiau vertinti save, o emocinio bendravimo stoka, silpni šeimos narių ryšiai sukelia paaugliui baimę, neurozes, nepasitikėjimą savimi.

10 lentelėje pateikti duomenys apie respondentų išsilavinimo ir jų požiūrio į bendravimą su paaugliu kintamųjų ryšį¹⁵.

10 lentelė

**Respondentų išsilavinimo ir jų požiūrio į bendravimą su paaugliu kintamųjų ryšys
(N=100)¹⁶**

Kintamieji	Aukštasis	Vidurinis	Pagrindinis	Statistiškai reikšmingas skirtumas
	M	M	M	$p \leq 0,05$
Reakcija į paauglio veiksmus				
Man patinka vaiko elgesys	2,90	2,88	2,30	0,046
Man patinka vaikas toks, koks yra	3,15	2,91	2,45	0,002
Pastebėti pasikeitimai, vaikui pradėjus bręsti				
Užsisklendė savyje	2,18	2,50	2,85	0,042
Pradėjo prasčiau mokytis	2,10	2,45	3,00	0,003
Padažnėjo konfliktai su mokytojais	2,23	2,61	3,05	0,008
Svarbiausi dalykai tarpasmeniniuose tėvų ir vaikų santykiuose				
Už griežtą auklėjimą jis padėkos vėliau	2,77	2,72	3,30	0,050
Dažniausios konfliktų priežastys				
Man atrodo, kad vaiko elgesys neatitinka priimtinių normų	1,87	2,28	2,95	0,001
Temos, kuriomis tėvai pasikalba su vaiku¹⁷				
Apie mokslą	3,79	3,31	3,30	0,003
Apie savarankiškumo lygį	3,31	3,00	2,70	0,027
Apie buitines darbus	3,17	2,47	2,25	0,018
Apie hobi	2,97	2,72	2,25	0,000
Aptariate laisvalaikio praleidimą	3,32	2,34	2,40	0,000
Aptariate mokyklinės problemas	3,51	2,81	2,75	0,001
Analizuojate santykius su bendraamžiais	3,05	2,59	2,50	0,023

¹⁵ Lentelėje naudojamų spalvų paaiškinimas:

	Aukščiausią įvertį skyrę
	Žemiausią įvertį skyrę

¹⁶ Respondentai turėjo pasirinkti tarp atsakymų su atitinkamais jų įverčiais: „Tikrai taip“ - 4, „Taip“ - 3, „Ne“ - 2, „Tikrai ne“ - 1.

¹⁷ Respondentai turėjo pasirinkti tarp atsakymų su atitinkamais jų įverčiais: „Dažnai“ - 4, „Kartais“ - 3, „Retai“ - 2, „Niekada“ - 1.

Empiriniai duomenys, remiantis statistiškai reikšmingu skirtumu, parodė, jog aukštąjį išsilavinimą turintys tėvai ar globėjai akcentuoja pasitenkinimo vaiku kintamuosius. Taip pat jie dažniau linkę teigti, kad jie kalbasi su vaikais įvairiomis temomis, kurios siejasi su mokslu, santykiais su bendraamžiais, neformalia vaiko veikla ir buitimi.

Tuo tarpu paauglio pasikeitimus į neigiamą pusę bei griežto auklėjimo svarbą akcentuoja pagrindinį išsilavinimą turintys tėvai ar globėjai. Galbūt tai būtų galima sieti su jų nelabai susiformavusiu emociniu brandumu.

Galima būtų akcentuoti tai, kad, jei paauglystėje dominuoja tėvų atstūmimo, svetimumo ar emocinės šilumos trūkumo jausmas, gerokai labiau tikėtinos tampa ir išsivysčiusios neadaptyvios paauglio asmenybės savybės. 11 lentelėje pateikti duomenys apie skirtingą vaikų skaičių auginančių respondentų ir jų požiūrio į bendravimą su vaiku kintamųjų ryšį¹⁸.

11 lentelė

Respondentų pagal auginamų vaikų skaičių ir jų požiūrio į bendravimą su paaugliu kintamųjų ryšys (N=100)¹⁹

Kintamieji	1 vaiką auginantys	2 vaikus auginantys	3 vaikus auginantys	Daugiau nei 3 vaikus auginantys	Statistiškai reikšmingas skirtumas
	M	M	M	M	$p \leq 0,05$
<i>Reakcija į paauglio veiksmus</i>					
Aš gerbiu savo vaiką	2,97	3,37	2,75	3,17	0,033
Kartais man atrodo, kad aš vaiko nekenčiu	1,51	1,38	2,13	1,58	0,014
<i>Pastebėti pasikeitimai, vaikui pradėjus bręsti</i>					
Padažnėjo konfliktai su broliu/seserimi	2,11	2,55	2,94	2,75	0,014
<i>Svarbiausi dalykai tarpasmeniniuose tėvų ir vaikų santykiuose</i>					
Vaiko laisvių ir teisių pripažinimas	2,81	2,97	2,31	2,67	0,045
Už griežtą auklėjimą jis padėkos vėliau	2,97	2,57	2,75	3,33	0,047
Domėtis vaiko mokslo pasiekimais	3,30	3,57	2,94	3,17	0,003
<i>Dažniausios konfliktų priežastys</i>					
Kartais man atrodo, kad vaikas nesugeba nieko gero nuveikti	1,84	1,71	1,56	2,25	0,005
Man atrodo, kad aš nepasitikiu vaiku	1,94	1,57	2,50	2,09	0,002
<i>Šeimoje iškilusių nesutarimų, susijusių su vaiko elgesiu, sprendimai</i>					
Konfliktą visada išsprendžiate savo nuomone	1,70	2,26	2,13	2,58	0,006
Visada vaiko prašote paaiškinti savo poelgį; tačiau galutinis sprendimas Jūsų	1,97	2,63	2,50	2,75	0,006
<i>Temos, kuriomis tėvai pasikalba su vaiku²⁰</i>					
Aptariate svarbius dienos įvykius	3,22	3,09	2,56	3,25	0,037
Analizujete išgyventus jausmus, emocijas bei poelgius	3,16	3,09	2,25	3,00	0,017
Analizujete santykius su klasės draugais	2,95	2,86	2,19	2,50	0,026

¹⁸ Lentelėje naudojamų spalvų paaiškinimas:

	Aukščiausią įvertį skyrę
	Žemiausią įvertį skyrę

¹⁹ Respondentai turėjo pasirinkti tarp atsakymų su atitinkamais jų įverčiais: „Tikrai taip“ - 4, „Taip“ - 3, „Ne“ - 2, „Tikrai ne“ - 1.

²⁰ Respondentai turėjo pasirinkti tarp atsakymų su atitinkamais jų įverčiais: „Dažnai“ - 4, „Kartais“ - 3, „Retai“ - 2, „Niekada“ - 1.

Empiriniai duomenys, remiantis statistiškai reikšmingu skirtumu, parodė, jog tėvai, auginantys 3 ir daugiau vaikų, labiau akcentuoja nepasitenkinimą ir nepasitikėjimą vaikui, griežto auklėjimo svarbą bei savo viršumą konfliktinių situacijų sprendime. Pastarajam kintamajam mažiausius įverčius skyrė tėvai, kurie augina 1 vaiką. Tai būtų galima sieti su lengvesniu auginimo procesu bei galimybe skirti daugiau dėmesio tik vienai atžalai.

Tiesa, tėvai, kurie turi 3 ir daugiau atžalų, nelinkę pažymėti vaiko teisių ir laisvių pripažinimo, vaiko gerbimo ir domėjimosi jo mokslais svarbos, kaip tai daro 2 atžalas auginantys tėvai. Galima būtų teigti, kad dauguma šių asmenų turi pagrindinį ar vidurinį išsilavinimą ir tai būtų sietina su prieš tai aptartos lentelės duomenimis (žr. 10 lentelę).

Pažymėtina tai, kad pernelyg griežtas tėvų elgesys ir neigiamos nuostatos vaiko atžvilgiu gali tapti rizikingo paauglio elgesio formavimosi pagrindu (Fletcher, Jefferies, 1999).

2.3.3. Tėvų požiūrio į bendravimą su paaugliu sprendžiant tarpasmeninius konfliktus faktorinė analizė

Reakcijos į paauglių elgesį kintamųjų struktūrą sudaro 7 teiginiai, kurie buvo įvardyti kiekybinio tyrimo instrumente ir patikrinti empiriškai, atliekant tyrimą. Pakankamai prasmingas buvo šių teiginių faktorizavimas. 7 empirinės apraiškos (kintamieji/teiginiai) buvo apibendrinti 2 faktorių modeliu (žr. 12 lentelę).

12 lentelė

Reakcijų į paauglio elgesį faktorių modelis (KMO=0,774)

Faktoriaus pavadinimas	Pirminiai teiginiai	Testo žingsnio svoris, L	Testo žingsnio skiriamoji geba, r/itt	Cronbach α	Faktoriaus aprašomoji sklaida, %
<i>Teigiamos nuostatos ir emocijos paauglio atžvilgiu</i> (M=2,89)	Man patinka vaiko elgesys	0,776	0,565	0,726	22,14
	Man patinka vaikas toks, koks yra	0,654	0,556		
	Aš dažnai žaviuosi savo vaiku	0,545	0,521		
<i>Neigiamos nuostatos ir emocijos paauglio atžvilgiu</i> (M=1,91)	Mano vaikas nieko gyvenime nepasieks	0,742	0,571	0,620	19,90
	Kartais man atrodo, kad aš vaiko nekenčiu	0,561	0,374		
	Aš gailiuosi savo vaiko	0,501	0,389		
	Vaiko elgesys mane erzina	0,350	0,311		

Gauti duomenys rodo, kad buvo gauti 2 faktoriai – *Teigiamos nuostatos ir emocijos paauglio atžvilgiu* ir *Neigiamos nuostatos ir emocijos paauglio atžvilgiu*, atitinkamai apjungiantys 3 ir 4 teiginius.

Teiginių statistinis sąryšis su faktoriais ir grupavimas jų viduje interpretacijos požiūriu yra teoriškai prasmingas. Pažymėtina, jog buvo gautos gana aukštos empirinių apraiškų (kintamųjų/teiginių) įverčių koreliacijos su ekstrahuotais faktoriais. Apie tai liudija koreliacijos koeficiento reikšmių svyravimo ribos ($0,311 \leq r \leq 0,571$). Faktorių aprašomoji galia (sklaida) svyruoja nuo 19,90 proc. iki 22,14 proc. Kiek matrica tinka faktorinei analizei, rodo *Kaiser-Meyer-Olkin* (KMO) koeficientas, kuris šiuo atveju yra gana aukštas (0,774). Pavienių faktorių vidinė konsistencija, įvertinta *Cronbach alpha* koeficientu, svyruoja nuo 0,620 iki 0,726, todėl abu faktoriai yra pakankamai homogeniški.

Didesnį bendrą įvertį gavo faktorius *Teigiamos nuostatos ir emocijos paauglio atžvilgiu*. Tai patvirtiną jau anksčiau gautus rezultatus, pabrėžiančius teigiamus tėvų ir vaikų tarpusavio santykius, paremtus, lygiaverčiais santykiais, domėjimusi vaiku bei nedideliu konfliktinių situacijų šeimoje dažnumu ar jų nebuvimu.

Tuo tarpu mažesnę nei vidutinę bendrą įvertį gavęs faktorius *Neigiamos nuostatos ir emocijos paauglio atžvilgiu* taip pat leidžia daryti prielaidą, kad nepasitenkinimas ar nepasitikėjimas paaugliu, ar kitos neigiamos emocijos jo atžvilgiu yra retos šeimose.

Temų, kuriomis tėvai bendrauja su savo vaikais, struktūrą sudaro 12 teiginių, kurie buvo įvardyti kiekybinio tyrimo instrumente ir patikrinti empiriškai, atliekant tyrimą. 12 empirinių apraiškų (kintamųjų/teiginių) buvo apibendrintos 3 faktorių modeliu (žr. 13 lentelę).

13 lentelė

Temų, kuriomis kalbasi tėvai su vaikais, faktorių modelis (KMO=0,831)

Faktoriaus pavadinimas	Pirminiai teiginiai	Testo žingsnio svoris, L	Testo žingsnio skiriamoji geba, r/itt	Cronbach α	Faktoriaus aprašomoji sklaida, %
<i>Bendrų gyvenimiškų temų aptarimas</i> (M=3,11)	Apie savarankiškumo lygį	0,653	0,593	0,814	21,37
	Aptariate svarbius dienos įvykius	0,612	0,692		
	Apie sveikatą	0,588	0,532		
	Apie buitines darbus	0,562	0,578		
	Analizuojate išgyventus jausmus, emocijas bei poelgius	0,536	0,572		
	Apie mokslą	0,483	0,507		
<i>Santykių ir mokyklinių problemų aptarimas ir analizė</i> (M=2,89)	Analizuojate santykius su klasės draugais	0,890	0,795	0,869	20,18
	Analizuojate santykius su bendraamžiais	0,805	0,825		
	Aptariate mokyklinės problemas	0,536	0,638		
<i>Neformalioji paauglio veikla</i> (M=2,68)	Apie hobi	0,827	0,743	0,786	15,33
	Apie sportą	0,608	0,519		
	Apie laisvalaikio praleidimą	0,552	0,626		

Rezultatai atskleidė gautus 3 faktorius – *Bendrų gyvenimiškų temų aptarimas*, *Santykių ir mokyklinių problemų aptarimas ir analizė* ir *Neformalioji paauglio veikla*, apjungiantys nuo 3 iki 6 teiginių.

Teiginių statistinis sąryšis su faktoriais ir grupavimas jų viduje interpretacijos požiūriu yra teoriškai prasmingas. Pažymėtina, jog buvo gautos gana aukštos empirinių apraiškų (kintamųjų/teiginių) įverčių koreliacijos su išskirtais faktoriais. Tai liudija koreliacijos koeficiento reikšmių svyravimo ribos ($0,507 \leq r \leq 0,825$). Faktorių aprašomoji galia (sklaida) svyruoja nuo 15,33 proc. iki 21,37 proc. *Kaiser-Meyer-Olkin* (KMO) koeficientas yra aukštas (0,831). Tai rodo, kad matrica tinka faktorinei analizei. Pavienių faktorių vidinė konsistencija, įvertinta *Cronbach alpha* koeficientu, svyruoja nuo 0,786 iki 0,869, todėl visi faktoriai yra gana homogeniški.

Gautų faktorių bendri įverčiai leidžia stebėti tam tikras tėvų požiūrio į bendravimą su paaugliu tendencijas. Pirmiausiai reikėtų paminėti, kad vyrauja *Bendrų gyvenimiškų temų*

aptarimo faktorius, kuris suponuoja tai, kad tėvai yra linkę dažniau kalbėtis su paaugliu tomis temomis, kurios siejasi su situacijomis „čia ir dabar“ ir svarbiomis labiau tėvams nei, ko gero, patiems paaugliams.

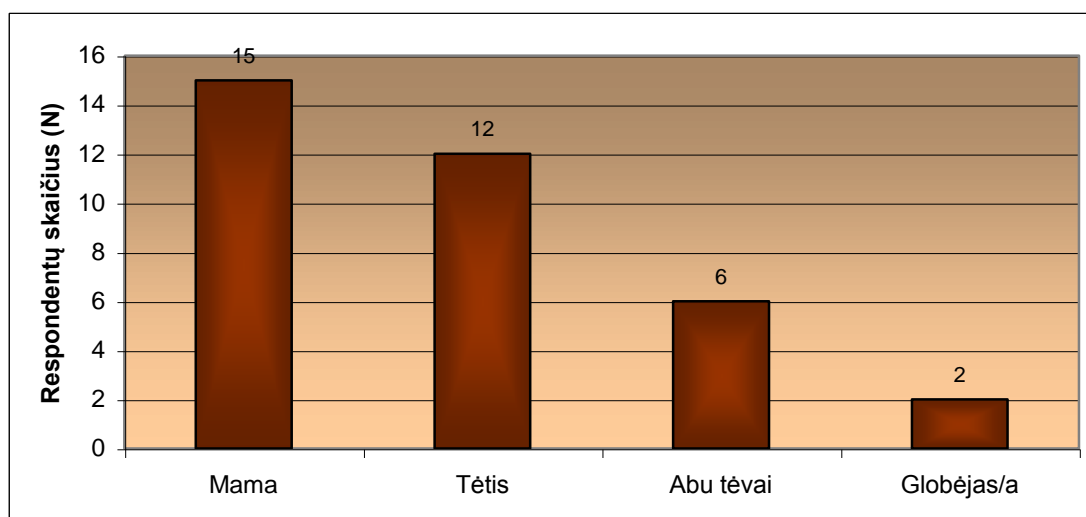
Kiek mažesnę bendrą įvertį gavęs faktorius *Santykių ir mokyklinių problemų aptarimas ir analizė* leidžia teigti, kad tėvai nėra dažnai linkę su paaugliu pradėti rimtą pokalbį apie jų santykius su bendraamžiais ar mokyklines problemas, kuriame reikėtų įsijausti į paauglio vaidmenį, kad būtų galima analizuoti tai, kas vyksta paauglio gyvenime.

Faktorius *Neformali paauglio veikla* surinko mažiausią bendrą įvertį. Tai parodo tėvų abejingumą tam, ką paauglys veikia po formalios veiklos – mokslų. Manytume, kad šį faktorių iliustruojantys kintamieji yra labai svarbūs paauglio gyvenime, padedantys ugdytis ir socializuotis.

2.4. Paauglių anketinės apklausos rezultatai

2.4.1. Bendrieji paauglių požiūrio į bendravimą su tėvais sprendžiant tarpasmeninius konfliktus

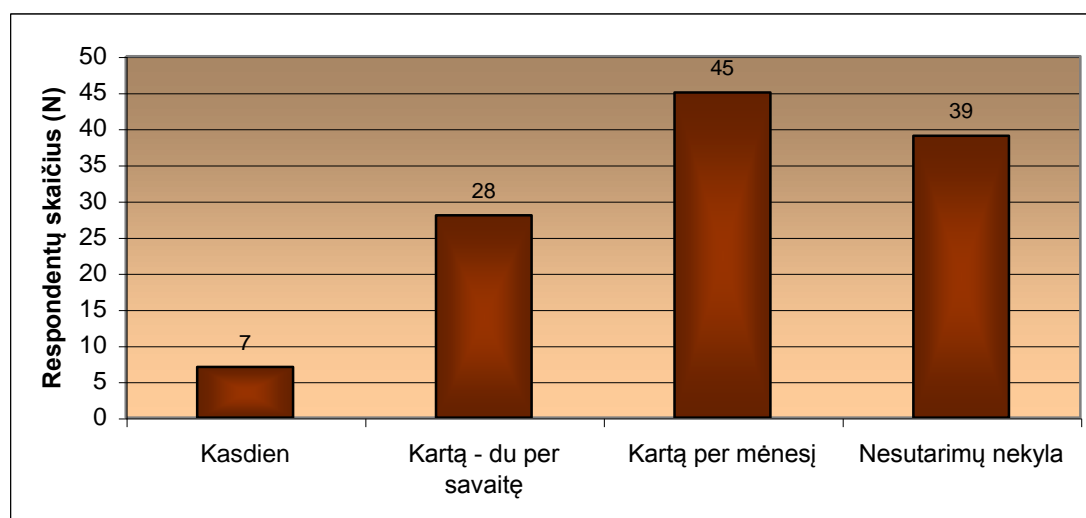
7 paveikslas iliustruoja duomenis, kurie rodo asmenis, su kuriais nesutariama šeimoje pagal paauglių pasirinkimą.

7 pav. Asmenys, su kuriais paauglys nesutaria

Daugiausiai paaugliai pabrėžia, kad nesutaria su mama bei tėčiu, tačiau respondentų skaičius tikrai nėra didelis, todėl nedera kalbėti apie tam tikras tendencijas. Mažiau paaugliai nesutaria su abiem tėvais iš karto bei globėjais. Galima būtų daryti prielaidą, kad, vaikų nuomone, santykiai tarp jų ir tėvų ar globėjų yra geri ir kylančių nesutarimų yra nedaug.

8 paveikslas iliustruoja nesutarimų tarp tėvų ir vaikų dažnumą.

8 pav. Nesutarimų tarp tėvų ir vaikų dažnumas

Gauti duomenis kiek skiriasi nuo to paties klausimo rezultatų, gautų atlikus tėvų apklausą (žr. 5 paveikslą), kadangi paaugliai pažymi mažesnę nesutarimų dažnį nei tėvai. Beveik trečdalis paauglių teigia, kad nesutarimų išvis nekyla, tad būtų galima teigti, kad santykiai tarp tėvų ir vaikų yra teigiami ir geri.

Siekiant nustatyti, paauglių nuomone, tėvų reakcijų į vaiko veiksmus ypatumus, buvo pateikta 7 žemiau analizuojami kintamieji. 14 lentelėje pateikiamas tėvų reakcijos į paauglio veiksmus kintamųjų vertinimo reitingas, remiantis paauglių nuomone (M)²¹.

14 lentelė

Tėvų reakcijos į paauglio veiksmus kintamųjų vertinimas

RN ²²	Teiginiai	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)
1.	Aš ir tėvai turim lygias teises priimant sprendimus	2,23	0,77
2.	Galiu laisvai išsakyti savo nuomonę apie svarbius dalykus, tačiau jie sprendimą priima patys	2,10	0,73
3.	Priimdamas sprendimus, pats nusprendžiu laikytis tėvų norų ar juos ignoruoti	2,06	0,78
4.	Tėvai nuolat nurodinėja, ką man daryti	2,04	0,56
5.	Aš pats nusprendžiu, ar paklusti tėvų sprendimui	1,92	0,82
6.	Aš galiu išsakyti savo nuomonę, bet tėvai priimdami sprendimus į ją neįsiklauso	1,51	0,73
7.	Tėvai man nevaidina jokio vaidmens, jie manimi nesidomi ir nevadovauja mano elgesiui	1,16	0,45

Paaugliai sureitingavo 7 teiginius, iš kurių aukščiausius įverčius gavo tie teiginiai, kurie pabrėžia lygiateisius santykius tarp tėvų ir vaikų, žodžio laisvę santykiuose ir sąmoningą paauglio apsisprendimo buvimą. Pastebima, kad vaikai neatmeta tėvų vaidmens jų poelgiuose. Ši nuomonė labai panaši ir į tėvų nuomonę šiuo klausimu (žr. 5 lentelę). Tai rodo, kad šeimose vyrauja paritetiniai tėvų ir vaikų santykiai, tačiau taip pat suvokiant, kad tėvai yra tie asmenys, kurie yra atsakingi už tam tikrus paauglio veiksmus ir sprendimus, adekvataus rūpesčio, šilumos, supratimo ir palaikymo pojūtis šeimoje turi įtakos stipresniam paauglio pasitikėjimui savimi ir geresniam savęs vertinimui.

Siekiant nustatyti tėvų elgesio su paaugliu ypatumus, remiantis vaikų nuomone, buvo pateikti 8 teiginiai. 15 lentelėje pateikiamas tėvų elgesio su paaugliu kintamųjų reitingas, remiantis gautais įverčiais (M)²³.

²¹ Respondentai turėjo pasirinkti tarp atsakymų su atitinkamais jų įverčiais: „Visiškai sutinku“ – 3, „Iš dalies sutinku“ – 2, „Visiškai nesutinku“ – 1.

²² RN – ranginis numeris.

²³ Respondentai turėjo pasirinkti tarp atsakymų su atitinkamais jų įverčiais „Esu labai patenkintas“ – 5, „Esu patenkintas“ – 4, „Nežinau, ar esu patenkintas“ – 3, „Esu nepatenkintas“ – 2, „Esu labai nepatenkintas“ – 1.

Tėvų elgesio su vaiku kintamųjų vertinimas

RN	Teiginiai	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)
1.	Tėvai su manimi elgiasi švelniai	3,18	0,61
2.	Tėvai manimi pasitiki	3,10	0,81
3.	Mes kartu planuojame laisvalaikį	2,79	0,92
4.	Tėvai suteikia man savarankiškumo laisvę	2,77	0,77
5.	Primeta savo nuomonę	2,74	0,73
6.	Tėvai su manimi bendrauja kaip su draugu	2,48	0,85
7.	Varžo mano teises	2,20	0,79
8.	Tėvai nesielgia pagarbiai	1,56	0,67

Tyrimo rezultatai rodo, kad paaugliai labiausiai akcentuoja tokius tėvų elgesio su jais ypatumus, kurie parodo tėvų teigiamą požiūrį ir elgesį su vaiku, ir pasitikėjimą, suteikiant vaikams savarankiškumo laisvę. Galima būti daryti prielaidą, kad tėvų ir vaikų tarpasmeniniai santykiai šeimoje teigiami, nesudarantys prielaidų paaugliams elgtis netinkamai, priešintis tėvams ar juos ignoruoti.

Schulenber ir Mags (2002) pažymi, kad paaugliai, kurie savo tėvų bendravimo stilių vertino, kaip draugišką ir dėmesingą, buvo mažiau lytiškai aktyvūs.

16 lentelėje pateikiamas tėvų elgesio, keliančio nesutarimus ir konfliktines situacijas šeimoje, kintamųjų vertinimo reitingas (M)²⁴.

Tėvų elgesio, keliančio nesutarimus ir konfliktus, kintamųjų vertinimas

RN ²⁵	Teiginiai	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)
1.	Nepitaria tam, kad aš rūkau	2,44	1,32
2.	Nuolatos liepia dirbti (namų ruoša ir pan.)	2,40	0,87
3.	Nepakenčiu, kai mane globoja ir už mane viską sprendžia	2,20	0,96
4.	Tėvai per daug kišasi į asmeninį mano gyvenimą	2,01	0,86
5.	Dažnai tėvai manęs nesupranta ir net nenori suprasti	1,98	0,84
6.	Draudžia pramogauti(eiti į šokius, į kiną)	1,92	0,77
7.	Tėvai per daug užsiėmę	1,86	0,74
8.	Mano, kad vartoju alkoholį	1,78	0,93
9.	Neleidžia žiūrėti TV, žaisti kompiuteriu	1,77	0,78
10.	Neturime bendros veiklos	1,75	0,78
11.	Draudžia atsivesti draugus į namus	1,74	0,67
12.	Draudžia eiti į kiemą	1,70	0,71
13.	Nuolatos ieško priekabių	1,60	0,75
14.	Neduoda pinigų, ko nors neperka	1,60	0,78
15.	Tėvai nebendrauja su manimi	1,55	0,70
16.	Nesidomi, neklausia, kaip sekasi	1,55	0,71
17.	Tėvai retai būna namuose	1,54	0,60

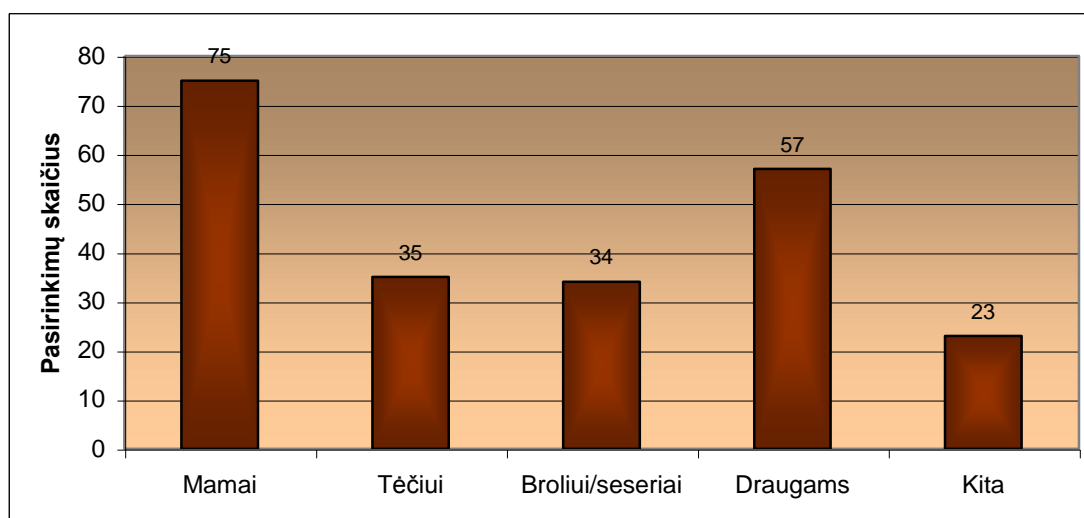
²⁴ Respondentai turėjo pasirinkti tarp atsakymų su atitinkamais jų įverčiais: „Tikrai taip“ - 4, „Taip“ - 3, „Ne“ - 2, „Tikrai ne“ - 1.

²⁵ RN – ranginis numeris.

18.	Bara, šaukia, keikia, grasina, rėkia	1,50	0,69
19.	Trukdo ruošti pamokas	1,49	0,57
20.	Girtauja	1,48	0,58
21.	Nesikalba, ignoroja	1,47	0,62
22.	Įtarinėja, kad vartoju narkotikus	1,44	0,71
23.	Veda į namus nepažįstamus žmones	1,42	0,51
24.	Neduoda valgyti	1,40	0,64
25.	Be priežasties palieka vieną kelioms dienoms	1,37	0,57
26.	Varo iš namų	1,36	0,58
27.	Verčia vogti	1,34	0,49
28.	Verčia elgetauti, rinkti butelius	1,34	0,49

Gauti visų kintamųjų įverčiai yra labai maži, todėl galima būtų daryti prielaidą, kad šeimoje tėvai nesielgia taip, kad keltų ar provokuotų nesutarimus ar konfliktus su savo paaugliais vaikais. Šią prielaidą sustiprina ir tai, kad aukščiau pateiktų lentelių ir paveikslų duomenys rodo, kad šeimoje nesutarimai ir konfliktai kyla tikrai nedažnai ir tėvų reakcijos į paauglio veiksmus yra adekvačios. Beveik nepastebimas priverstinis asocialus elgesys tiek vaiko atžvilgiu, tiek jų pačių.

Paauglių buvo teiraujamasi, kuriems asmenims pasipasakoja iškilus sunkumams ir 9 paveiksle pateikiami gauti tyrimo duomenys.

9 pav. Asmenys, kuriems paauglys pasipasakoja apie iškilusius sunkumus

Pastebima, kad paaugliai labiausiai linkę pasitikėti savo mama (N=75) bei draugais (N=57). Kaip ir buvo minėta tėvų anketinės apklausos analizėje (žr. 6 paveikslą), tai sietume su šiais dalykais: mama yra bene artimiausias asmuo, kuris paauglio gyvenime nuo pat gimimo yra šalia ir kelia pasitikėjimą, bei dėl paauglystės laikotarpiu sustiprėjusių ryšių su bendraamžiais paaugliai kalbasi su draugais įvairiomis gyvenimiškomis temomis. Be to, šeimos narių ryšių kokybė yra susijusi su paauglių elgesio problemomis, t.y. kuo tvirtesni santykiai tarp tėvų ir

paauglių vaikų, tuo mažiau elgesio problemų turi paaugliai ir atvirkščiai (Dekovic ir Buist, 2005)

17 lentelėje pateikiamas temų, kuriomis vaikai pasikalba su tėvais, vertinimo reitingas (M)²⁶.

17 lentelė

Temų, kuriomis vaikai pasikalba su tėvais, vertinimas

RN	Teiginiai	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)
1.	Apie mokslą	3,62	0,65
2.	Apie sveikatą	3,36	0,78
3.	Aptariate mokyklinės problemas	3,25	0,90
4.	Aptariate svarbius dienos įvykius	3,24	0,90
5.	Apie buitines darbus	3,08	0,80
6.	Aptariate laisvalaikio praleidimą	3,07	1,00
7.	Apie savarankiškumo lygį	3,06	0,85
8.	Apie hobi	2,71	1,02
9.	Analizuojate santykius su bendraamžiais	2,58	1,02
10.	Analizuojate santykius su klasės draugais	2,52	1,02
11.	Apie sportą	2,49	1,06
12.	Analizuojate išgyventus jausmus, emocijas bei poelgius	2,43	0,99

Duomenų analizė parodė, kad paaugliai labiau linkę su tėvais bendrauti tomis temomis, kurios sietinos su jų mokslu (gana vieninga paauglių nuomonė) bei sveikata, tačiau į gilesnes analizes paaugliai „nesileidžia“ arba, remiantis tėvų nuomone (žr. 8 lentelę), tėvai patys nėra linkę į tai.

Pastebimas ir nelabai dažnas akcentavimas tų temų, kurios būtų siejamos su neformaliuoju vaiko ugdymu ir veikla.

18 lentelėje pateikiamas paauglių jausmų ir emocijų, kylančių konfliktinėse situacijose šeimoje ir po jų, vertinimo reitingas (M)²⁷.

18 lentelė

Jausmų ir emocijų, kylančių konfliktinėse situacijose ir po jų, vertinimas

RN	Teiginiai	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)
1.	Pykstu	2,23	0,89
2.	Stengiuosi keistis	2,21	0,96
3.	Abejingai reaguojau	2,06	0,87
4.	Liūdžiu	1,98	0,85
5.	Guodžiuosi draugams	1,84	0,85
6.	Pasipasakoju seneliams	1,82	0,82
7.	Bijau	1,60	0,60
8.	Aš dažnai jaučiuosi nemylimas, nereikalingas	1,54	0,76
9.	Kalbu apie tai su mokytoja	1,42	0,59
10.	Bėgu iš namų	1,36	0,52

²⁶ Respondentai turėjo pasirinkti tarp atsakymų su atitinkamais jų įverčiais: „Dažnai“ - 4, „Kartais“ - 3, „Retai“ - 2, „Niekada“ - 1.

²⁷ Respondentai turėjo pasirinkti tarp atsakymų su atitinkamais jų įverčiais: „Visiškai sutinku“ - 3, „Iš dalies sutinku“ - 2, „Visiškai nesutinku“ - 1.

Remiantis gautais rezultatais, kurie pažymi tai, kad paaugliai konfliktinėse situacijose bei po jų patiria įvairius jausmus bei emocijas (*pyktį, abejingumą, liūdesį*) ir mąsto apie galimus pokyčius, galima daryti prielaidą, kad nestiprus šių ir kitų jausmų ir emocijų akcentavimas iliustruoja teigiamų santykių tarp tėvų ir paauglių buvimą arba mažą konfliktinių situacijų skaičių ar visišką jų nebuvimą.

19 lentelėje pateikiamas šeimoje iškilusių konfliktų sprendimų vertinimo reitingas (M)²⁸.

19 lentelė

Šeimoje iškilusių konfliktų sprendimų vertinimas

RN	Teiginiai	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)
1.	Ieškome abiem pusėm priimtino rezultato	2,82	0,93
2.	Tėvai primeta savo nuomonę	2,61	0,79
3.	Demokratiškai sprendžiame nesutarimus dėl mokymosi	2,22	0,92
4.	Tėvai mane baudžia	2,00	0,88
5.	Nesiskaito su mano nuomone	1,75	0,77

Paauglių nuomonė suponuoja mintį, kad nors ir vyrauja paritetiniai santykiai tarp tėvų ir vaikų (*Ieškome abiem pusėm priimtino rezultato, M=2,82*), tačiau dažnai tėvai jaučiasi esą viršesni (*Tėvai primeta savo nuomonę, M=2,61*) sprenddami konfliktines situacijas.

Tačiau paaugliai neakcentuoja ir neigiamo tėvų elgesio (*Nesiskaito su mano nuomone, M=1,75*) priimant sprendimus, o tai leidžia manyti, kad vyrauja lygiaverčiai santykiai tarp tėvų ir vaikų net ir konfliktinėse situacijose.

²⁸ Respondentai turėjo pasirinkti tarp atsakymų su atitinkamais jų įverčiais: „Tikrai taip“ - 4, „Taip“ - 3, „Ne“ - 2, „Tikrai ne“ - 1.

2.4.2. Paauglių požiūrio į bendravimą su tėvais sprendžiant tarpasmeninius konfliktus ir demografinių kintamųjų ryšys

Turimi anketiniai duomenys buvo analizuoti išskiriant įvairius demografinius veiksnius (paauglių lytį, amžių ir gyvenimą su tėvais). Tyrimo duomenims analizuoti buvo pasirinkti šie testai:

- Analizei pagal lytį ir amžių buvo pasirinktas parametris ANOVA testas, kadangi tiek lyties, tiek amžiaus histogramos parodė, jog skirstiniai yra normaliniai.
- Analizei pagal tai, su kuo paauglys gyvena, buvo pasirinktas neparametris *Mann-Whitney* testas, kadangi kintamųjų histograma parodė, jog skirstinys yra nenormalinis ir yra tik du kintamojo požymiai.

Visų lentelių sudarymui naudoti kintamųjų vidurkiai (*M*), paimti iš *ANOVOS* testo.

Naudojant parametrinį *ANOVA* testą buvo siekiama atskleisti, kaip respondentai, pasižymintys skirtingais demografiniais kintamaisiais, tokiais kaip *lytis* ir *amžius*, linę akcentuoti požiūrio į bendravimą su tėvais ypatumus. Gauti tyrimo rezultatai apdorojami ir analizuojami remiantis *duomenų patikimumo rodikliu* ($p \leq 0,05$). Statistinio reikšmingumo rodiklis (*p*) parodo, kad respondentų nuomonė yra statistiškai reikšminga. Tai reiškia, kad pakartotinai atliekant tokį pat tyrimą, rezultatų paklaida neviršytų 5%.

20 lentelėje pateikti duomenys apie paauglių lyties ir jų požiūrio į bendravimą su tėvais kintamųjų ryšį²⁹.

20 lentelė

Paauglių lyties ir jų požiūrio į bendravimą su tėvais kintamųjų ryšys (N=120)³⁰

Kintamieji	Mergina	Vaikinas	Statistiškai reikšmingas skirtumas
	M	M	$p \leq 0,05$
<i>Tėvų elgesio su vaiku kintamųjų vertinimas</i>			
Primeta savo nuomonę	2,58	2,92	0,010
<i>Asmuo, kuriam pasipasakoja apie iškilusius sunkumus</i>			
Brolis/sesuo	1,37	1,19	0,037
Draugai	1,59	1,35	0,009
<i>Temos, kuriomis pasikalba su tėvais³¹</i>			
Apie sportą	2,11	2,89	0,000
<i>Jausmai ir emocijos, kylančios konfliktinėse situacijose ir po jų</i>			
Liūdžiu	2,19	1,75	0,004
Abejingai reaguuju	2,21	1,89	0,048
Guodžiuosi draugams	2,16	1,49	0,000

²⁹ Lentelėje naudojamų spalvų paaiškinimas:

	Aukščiausią įvertį skyrę
	Žemiausią įvertį skyrę

³⁰ Respondentai turėjo pasirinkti tarp atsakymų su atitinkamais jų įverčiais: „Tikrai taip“ - 4, „Taip“ - 3, „Ne“ - 2, „Tikrai ne“ - 1.

³¹ Respondentai turėjo pasirinkti tarp atsakymų su atitinkamais jų įverčiais: „Dažnai“ - 4, „Kartais“ - 3, „Retai“ - 2, „Niekada“ - 1.

Remiantis tyrimų rezultatais, galima daryti prielaidą, kad vyrauja tendencija, jog vaikinai labiau nei merginos akcentuoja neigiamą tėvų elgesį bendraujant su vaiku (*Primeta savo nuomonę*), tačiau pažymi, kad su jais labiau kalbama sporto tema, kuri gali būti siejama su vyriškumu. Tai patvirtina statistiškai reikšmingi skirtumai.

Pažymėtina tai, kad merginos labiau akcentuoja jausmų ir emocijų, kylančių konfliktinėse situacijose ir po jų, kintamuosius (*liūdesys, abejingumas, guodimasis draugams*). Galima būtų daryti prielaidą, kad merginos yra emocionalesnės ir konfliktines situacijas išgyvena stipriau ir jų reakcija labiau yra lydima neigiamų jausmų ir emocijų.

21 lentelėje pateikti duomenys apie paauglių amžiaus ir jų požiūrio į bendravimą su tėvais kintamųjų ryšį³².

21 lentelė

Paauglių amžiaus ir jų požiūrio į bendravimą su tėvais kintamųjų ryšys (N=120)³³

Kintamieji	Iki 14 metų	15 metų	16 ir daugiau metų	Statistiškai reikšmingas skirtumas
	M	M	M	$p \leq 0,05$
<i>Tėvų elgesio su vaiku kintamųjų vertinimas</i>				
Tėvai su manimi elgiasi švelniai	3,29	3,20	2,73	0,039
<i>Temos, kuriomis pasikalba su tėvais³⁴</i>				
Analizujete išgyventus jausmus, emocijas bei poelgius	2,62	2,18	2,44	0,034
Aptariate mokyklinės problemas	3,48	3,25	2,69	0,037
<i>Jausmai ir emocijos, kylančios konfliktinėse situacijose ir po jų</i>				
Bėgu iš namų	1,28	1,36	1,69	0,027

Empiriniai duomenys, remiantis statistiškai reikšmingu skirtumu, parodė, jog jauniausi paaugliai akcentuoja tokius tėvų elgesio kintamuosius kaip *švelnumą, išgyventų jausmų, emocijų analizavimą* bei *mokyklinių problemų aptarimą*. Tai gali būti siejama su tėvų požiūriu į vaiko amžių, t.y. kad jis dar yra pakankamai jaunas ir nevisiškai subrendęs, todėl reikia atsargumo su jais elgiantis bei kalbant, tuo pačiu su tokio amžiaus vaikais dar yra pakankamai lengva aptarinėti ir analizuoti įvairiausių gyvenimiškus dalykus.

Naudojant neparametrinį *Mann -Whitney* testą buvo siekiama atskleisti, kaip paaugliai, priklausomai nuo to, su kuo gyvena, skirtingai linkę akcentuoti įvairius požiūrio į bendravimą su tėvais kintamuosius. Gauti rezultatai apdorojami ir analizuojami remiantis *duomenų patikimumo rodikliu* ($p \leq 0,05$). Statistinio reikšmingumo rodiklis (p) parodo, kad respondentų nuomonė yra

³² Lentelėje naudojamų spalvų paaiškinimas:

	Aukščiausią įvertį skyrę
	Žemiausią įvertį skyrę

³³ Respondentai turėjo pasirinkti tarp atsakymų su atitinkamais jų įverčiais: „Tikrai taip“ - 4, „Taip“ - 3, „Ne“ - 2, „Tikrai ne“ - 1.

³⁴ Respondentai turėjo pasirinkti tarp atsakymų su atitinkamais jų įverčiais: „Dažnai“ - 4, „Kartais“ - 3, „Retai“ - 2, „Niekada“ - 1.

statistiškai reikšminga. Tai reiškia, kad pakartotinai atliekant tokį pat tyrimą, rezultatų paklaida neviršytų 5%.

22 lentelėje pateikti duomenys apie paauglių, priklausomai su kuo gyvena, ir jų požiūrio į bendravimą su tėvais kintamųjų ryšį³⁵.

22 lentelė

Paauglių, priklausomai su kuo gyvena, ir jų požiūrio į bendravimą su tėvais kintamųjų ryšys (N=120)³⁶

Kintamieji	Su abiem tėvais	Su vienu iš tėvų ar globėjais	Statistiškai reikšmingas skirtumas
	M	M	$p \leq 0,05$
<i>Tėvų elgesio, su vaiku dėl kurio kyla nesutarimai ir konfliktai, kintamųjų vertinimas</i>			
Tėvai per daug kišasi į mano asmeninį gyvenimą	1,89	2,20	0,047
Nepakenčiu, kai mane globoja ir už mane viską sprendžia	2,03	2,49	0,007
Mano, kad vartoju alkoholį	1,62	2,04	0,015
<i>Temos, kuriomis pasikalba su tėvais³⁷</i>			
Apie sportą	2,66	2,20	0,024
Apie hobi	2,89	2,42	0,019
Apie laisvalaikio praleidimą	3,23	2,80	0,009
Analizuojate santykius su klasės draugais	2,74	2,16	0,002

Lentelėje pateikti duomenys leidžia stebėti tam tikrus dėsningumus. Pirmiausiai reikėtų pažymėti, kad paaugliai, kurie auga kartu tik su vienu iš tėvų arba su globėjais, labiau linkę pabrėžti neigiamus vieno iš tėvų ar globėjų elgesio kintamuosius (*Tėvai per daug kišasi į mano asmeninį gyvenimą* ar *Nepakenčiu, kai mane globoja ir už mane viską sprendžia*). Galbūt tai galima būtų sieti su sunkumais, išskylančiais tėvams, kurie vieni patys auginą vaiką, ar globėjams, kuriuos dažnai paauglys ignoruoja, nevertina ar nėra užmezgęs šiltų santykių su jais.

Tuo tarpu tie paaugliai, kurie gyvena kartu su abiem tėvais, linkę akcentuoti, kad jie kalbasi su tėvais įvairiomis temomis (*sportas, hobi, laisvalaikis ar santykiai su klasės draugais*), o tai parodo teigiamų santykių tarp tėvų ir vaikų buvimą.

³⁵ Lentelėje naudojamų spalvų paaiškinimas:

	Aukščiausią įvertį skyrę
	Žemiausią įvertį skyrę

³⁶ Respondentai turėjo pasirinkti tarp atsakymų su atitinkamais jų įverčiais: „Tikrai taip“ - 4, „Taip“ - 3, „Ne“ - 2, „Tikrai ne“ - 1.

³⁷ Respondentai turėjo pasirinkti tarp atsakymų su atitinkamais jų įverčiais: „Dažnai“ - 4, „Kartais“ - 3, „Retai“ - 2, „Niekada“ - 1.

2.4.3. Temų, kuriomis paauglys kalbasi su tėvais sprendžiant tarpasmeninius konfliktus, faktorinė analizė

Temų, kuriomis paauglys pasikalba su tėvais, struktūrą sudaro 6 teiginiai, kurie buvo įvardyti kiekybinio tyrimo instrumente ir patikrinti empiriškai, atliekant tyrimą. 6 empirinės apraiškos buvo apibendrintos 2 faktorių modeliu (žr. 23 lentelę).

23 lentelė

Temų, kuriomis paauglys pasikalba su tėvais faktorių modelis (KMO=0,756)

Faktoriaus pavadinimas	Pirminiai teiginiai	Testo žingsnio svoris, L	Testo žingsnio skiriamoji geba, r/itt	Cronbach α	Faktoriaus aprašomoji sklaida, %
<i>Formali ir neformali paauglio veikla</i> (M=2,99)	Apie hobi	0,767	0,592	0,747	28,06
	Apie laisvalaikio praleidimą	0,650	0,597		
	Apie mokslą	0,536	0,494		
	Apie sportą	0,436	0,411		
<i>Santykių analizė</i> (M=2,55)	Analizuojate santykius su bendraamžiais	0,865	0,760	0,864	23,11
	Analizuojate santykius su klasės draugais	0,814	0,760		

Rezultatai atskleidė 2 faktorius – *Formalią ir neformalią paauglio veiklą* ir *Santykių analizę*, apjungiančius atitinkamai 4 ir 2 teiginius.

Teiginių statistinis sąryšis su faktoriais ir grupavimas jų viduje interpretacijos požiūriu yra teoriškai prasmingas. Pažymėtina, jog buvo gautos gana aukštos empirinių apraiškų (kintamųjų/teiginių) įverčių koreliacijos su išskirtais faktoriais. Tai liudija koreliacijos koeficiento reikšmių svyravimo ribos ($0,411 \leq r \leq 0,760$). Faktorių aprašomoji galia (sklaida) svyruoja nuo 23,11 proc. iki 28,06 proc. *Kaiser-Meyer-Olkin* (KMO) koeficientas yra aukštas (0,756). Tai rodo, kad matrica tinka faktorinei analizei. Pavienių faktorių vidinė konsistencija, įvertinta *Cronbach alpha* koeficientu, svyruoja nuo 0,747 iki 0,864, todėl visi faktoriai yra ganėtinai homogeniški.

Aukštesnį bendrą įvertį turintis *Formalios ir neformalios paauglio veiklos* faktorius sietinas su tomis temomis, kurios nereikalauja gilesnių svarstymų ir analizės. Tai dažniausiai yra ta veikla, kuri paauglių yra arba mėgiama (pvz. *hobi, sportas, laisvalaikis*), arba nemėgiama (pvz. *mokslas*).

Tuo tarpu mažesnį bendrą įvertį turi tas faktorius, kuriame akcentuojama santykių analizė. Ši sritis paaugliams nėra labai maloni, ypatingai apie tai sunku kalbėti su tėvais.

Išvados

1. Atlikus teorinę analizę buvo nustatyta, kad:
 - skirtingi mokslininkai pateikia skirtingą informaciją apie paauglių požiūrį į tėvų elgesį, jų rodomą meilę, supratimą ir pan. Taip pat kad skiriasi paauglių požiūris į santykius su mama ir santykius su tėvu bei pastebima ir paties paauglio asmenybės įtaka tėvų elgesio vertinimui;
 - Paaugliai nepatenkina šeimoje savo pagrindinių socialinių poreikių ir dėl to konfliktai tarp paauglių ir jų tėvų yra dažnas reiškinys. Paaugliai konfliktus gali spręsti konstruktyviais arba destruktiviais būdais, remiantis aptartais tyrimais, paaugliai labiau linkę naudoti destruktivius būdus spręsti tarpasmeniniams konfliktams su savo tėvais;
 - Tėvai yra nelinkę susitaikyti ir priimti paauglių elgesio pokyčius, o juos vertina kaip paauglių vaikiškumą;
 - Tėvų požiūris į tarpasmeninius santykius su paaugliais vaikais yra svarbi sritis, nes įtakoja paauglių dabartinę ir būsimą psichosocialinę gerovę.
2. Remiantis gautais tėvų anketinės apklausos duomenimis, galima būtų teigti, kad:
 - Tėvų reakcijos į paauglio veiksmus yra paremtos tik teigiamais jausmais ir emocijomis, taip pat labiau linkę pabrėžti savo pasitenkinimą santykiais su savo vaikais, tačiau akcentuojami tokie vaiko pasikeitimai, kurie susiję su paauglystės laikotarpyje patiriamais išgyvenimais: *didesniu jautrumu* ir *laiko skyrimu draugams*.
 - Tėvai tarp svarbiausių dalykų, kurie yra svarbūs jų santykiams su sūnumi/dukra, išskiria tokias teiginių grupes: asmenines savybes, kurios stiprina santykius (*atvirumą ir pasitikėjimą*), domėjimąsi dalykais, kurie tiesiogiai siejasi su jų vaikų (*sveikata, gyvenimu, mokslais ir draugais*) ir bendravimo intensyvumą (*pokalbių dažnumas*).
 - Tėvai akcentuoja gana dažnus konfliktus tarp jų ir vaikų, kurie siejami su paauglio elgsenos ir emocijų pokyčiais, pradėjus bręsti. Labiausiai tėvai linkę manyti, kad konfliktines situacijas dažniau sukuria vaiko mokslai ir pasirinkti netinkami draugai, tačiau prie konfliktinių priežasčių neišskiriamas nei vidinis nepasitikėjimas, nei nepasitenkinimas savo vaiku.
 - Tėvų nuomone, paaugliai labiausiai linkę pasitikėti savo mama bei draugais, o dažniausios temos, kuriomis kalbasi tėvai su savo paaugliais vaikais yra sietinos su *mokslu, sveikata* bei *mokyklinėmis problemomis*. Tačiau jaudina tas faktas, kad tėvai gana retai kalbasi su savo vaikais apie vaikų veiklą, kuri vyksta po pamokų ar laisvu laiku (*sportą, hobi ir laisvalaikį*).

- Yra ryšys tarp respondentų demografinių kintamųjų ir tam tikrų jų požiūrio į bendravimą su paaugliu ypatumų. Moterys labiau linkusios į bendravimą su vaiku, tuo tarpu vyrai į neigiamų aspektų, susijusių su vaikų elgesiu, pastebėjimą ir sureikšminimą. Aukštąjį išsilavinimą turintys tėvai ar globėjai akcentuoja pasitenkinimo vaiku kintamuosius, tuo tarpu paauglio pasikeitimus į neigiamą pusę bei griežto auklėjimo svarbą akcentuoja pagrindinį išsilavinimą turintys tėvai ar globėjai. Tėvai, auginantys 3 ir daugiau vaikų, labiau akcentuoja nepasitenkinimą ir nepasitikėjimą vaikui, griežto auklėjimo svarbą bei savo viršumą konfliktinių situacijų sprendime. Taip pat jie nelinkę pažymėti vaiko teisių ir laisvių pripažinimo, vaiko gerbimo ir domėjimosi jo mokslais svarbos, kaip tai daro 1 ar 2 atžalas auginantys tėvai.
 - Didesnį bendrą įvertį gavo faktorius *Teigiamos nuostatos ir emocijos paauglio atžvilgiu*. Tai patvirtina teigiamus tėvų ir vaikų tarpusavio santykius, paremtus, lygiaverčiais santykiais, domėjimusi vaiku bei nedideliu konfliktinių situacijų šeimoje dažnumu ar jų nebuvimu. Taip pat vyrauja *Bendrų gyvenimiškų temų aptarimo* faktorius, kuris suponuoja tai, kad tėvai yra linkę dažniau kalbėtis su paaugliu tomis temomis, kurios siejasi su situacijomis „čia ir dabar“ ir svarbiomis labiau tėvams nei, ko gero, patiems paaugliams (pvz. buities darbai).
3. Remiantis gautais paauglių anketinės apklausos duomenimis, galima būtų teigti, kad:
- Santykiai tarp paauglių ir jų tėvų ar globėjų yra geri ir kylančių nesutarimų yra nedaug (pažymimas mažesnis nesutarimų dažnis nei akcentavo tėvai).
 - Šeimose vyrauja paritetiniai tėvų ir vaikų santykiai, suvokiant, kad tėvai yra tie asmenys, kurie yra atsakingi už tam tikrus paauglio veiksmus ir sprendimus, nesudarantys prielaidų paaugliams elgtis netinkamai, priešintis tėvams ar juos ignoruoti. Šeimoje tėvai nesielgia taip, kad keltų ar provokuotų nesutarimus ar konfliktus su savo paaugliais vaikais.
 - Paaugliai labiausiai linkę pasitikėti savo mama bei draugais, be to, paaugliai labiau linkę su tėvais bendrauti tomis temomis, kurios sietinos su jų mokslu bei sveikata, tačiau į gilesnes analizes paaugliai „nesileidžia“. Šie rezultatai sutampa ir su tėvų išsakyta nuomone.
 - Paaugliai konfliktinėse situacijose bei po jų patiria įvairius jausmus bei emocijas (*pyktį, abejingumą, liūdesį*) ir mąsto apie galimus pokyčius, tačiau nelabai dažnas šių dalykų akcentavimas rodo teigiamų santykių tarp tėvų ir paauglių buvimą arba mažą konfliktinių situacijų skaičių ar visišką jų nebuvimą.

- Paaugliai neakcentuoja neigiamo tėvų elgesio priimant sprendimus, o tai leidžia manyti, kad vyrauja lygiaverčiai santykiai tarp tėvų ir vaikų net ir konfliktinėse situacijose.
- Yra ryšys tarp respondentų demografinių kintamųjų ir tam tikrų jų požiūrio į bendravimą su tėvais ypatumų. Vaikinai labiau nei merginos akcentuoja neigiamą tėvų elgesį bendraujant su juo, o merginos labiau akcentuoja jausmų ir emocijų, kylančių konfliktinėse situacijose ir po jų, kintamuosius (*liūdesys, abejingumas, guodimasis draugams*). Jauniausi paaugliai akcentuoja tokius tėvų elgesio kintamuosius kaip *švelnumą, išgyventų jausmų, emocijų analizavimą* bei *mokyklinių problemų aptarimą*, o paaugliai, kurie auga kartu tik su vienu iš tėvų arba su globėjais, labiau linkę pabrėžti neigiamus vieno iš tėvų ar globėjų elgesio kintamuosius. Tuo tarpu tie paaugliai, kurie gyvena kartu su abiem tėvais, linkę akcentuoti, kad jie kalbasi su tėvais įvairiomis temomis, o tai parodo teigiamų santykių tarp tėvų ir vaikų buvimą.
- Aukštesnį bendrą įvertį gavęs *Formalios ir neformalios paauglio veiklos* faktorius rodo, kad paaugliai kalbasi su tėvais tomis temomis, kurios nereikalauja gilesnių svarstymų ir analizės.

4. Remiantis aukščiau pateiktomis empirinio tyrimo išvadomis, galima būtų teigti, kad hipotezė „Tėvų ir paauglių požiūriai į tarpusavio bendravimą sprendžiant tarpasmeninius konfliktus skiriasi“ iš dalies pasitvirtino.

Literatūros sąrašas

1. Adams, R. Laursen, B. (2001). *The Organization and Dynamics of Adolescent Conflict with Parents and Friends. Journal of Marriage and Family, (63), 97-110.*
2. Armanavičiūtė, V. (2005). *Auklėjimas ir asmenybės dvasinė branda.* Vilnius: Gimtasis žodis.
3. Armanavičiūtė, V. Martišauskienė, E. (2008). *Santykių su tėvais pokyčių aspektai: paauglių požiūris. Acta Paedagogica Vilnensia, 20, 204-212.*
4. Azmitia, M. Ittel, A. Radmacher, A. (2005). *Narratives of Friendship and Self in Adolescence. New Directions for Adolescence Development, 24 (3), 154-157.*
5. Bajoriūnas, Z. (1999). *Šeimos edukologija.* Vilnius.
6. Bandura, A. (1994). *Self-efficacy. In V. S. Ramachaudran (Ed.), Encyclopedia of human behavior, 4, 71-81, San Diego: Academic Press.*
7. Bandura, A. (2006). *Adolescence development from an agentic perspective. In F.Pajares, T.Urdan (Eds.), Self-Efficacy Beliefs of Adolescents ,(5), 1-43. Connecticut: Information Age Publishing.*
8. Barkauskaitė, M. (2008). *Paauglių socializacija: ypatumai, kaitos galimybės. Pedagogika, 88, 116-123.*
9. Berger, S. (1998). *Vaiko auklėjimas ir tėvų valdžia.* Kaunas.
10. Biro, F.M., Striegel-Moore, R.H., Franko, D.L., Padgett, J., Bean, J.A. (2006). *Self-Esteem in Adolescent Females. Journal of Adolescent Health, (39), 501-507.*
11. Blake, R. Morton, J. (1985). *He Key to Leadership. Houston: Gulf Publishing Co.*
12. Brown, H. (2004). *Action research in the classroom: A process that feeds the spirit of the adolescent. International Journal of Qualitative Methods, 3 (1).*
13. Compas, B., Oppedisano, G., Hammen, C., Connor, J., Gerdhardt, CA., Hinden, B., Achebach, T. (1997). *Gender differences in depressive symptoms in adolescence: Comparison of national samples of clinically referred and no referred youth. Journal of Consulting and Clinical Psychology,(65), 617-626.*
14. Čiuladienė, G. (2007). *Paauglių poreikių konfliktai kaip aktuali dorinė problema. Acta Paedagogica Vilnensia, (18), 55-65.*
15. Dekovic, M. Buist, K.L. (2005). *Multiple Perspectives Within the Family. Journal of family issues, (5), 467-490.*
16. Drevinskienė, I. (2004). *Sociokultūrinės aplinkos įtaka paauglių gyvenimo būdui.* Magistro diplominis darbas. Vilniaus pedagoginis universitetas, Vilnius.

17. Fletcher, A. Jefferies, B. (1999). *Parental mediators of associations between perceived authoritative parenting and early adolescent substance use. Adolescence, 19(4), 465-87.*
18. Frydenberg, E. Lewis, R. (2000). *Coping with stresses and Concerns Adolescence: A Longitudinal study. American Educational Research Journal, (37), 727-745.*
19. Gaigalienė, M. Subačius, D. (2001). *Paauglių požiūris į santykius su tėvais. Pedagogika, 53, 29-33.*
20. Giddens, A. (2005). *Sociologija*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
21. Grigaliūnienė, V. (2008). *Tarpasmeniniai santykiai šeimoje ir jų įtaka paauglių psichosomatinei sveikatai. Sveikatos mokslai, (6), 2034-2037.*
22. Hall, J.C. (2007). *An Exploratory Study of Differences in Self-Esteem, Kinship Social Support, and Coping Responses among African American ACOAs and Non-ACOAs. Journal of American College Health, 56 (1), 49-54.*
23. Harper, J.F. Marschal, E. *Adolescents Problems and Their Relationships of Self-estee. Adolescence, (26), 799-809.*
24. Hines, R. A. Paulson, E. Sh. (2006). *Parents' and teachers' perceptions of adolescent storm and stress: relations with parenting and teaching styles, Adolescence, 41(164), 598 – 610.*
25. Yu, R., Wang, Z., Qian, F., Jang, K.L., Livesley, W.J., Paris, J. (2007). *Perceived Parenting Styles and disordered Personality Traits in Adolescent and Adult Students and in Personality Disorder Patients. Social Behavior and Personality, (35), 587-598.*
26. Jensen-Campbell, L.A. Graziano, W.G. (2001). *Agreeableness as a Moderator of Interpersonal Conflict. Journal of Personality, (69), 323-362.*
27. Jonikaitė-Kievišienė, J. Ivanauskienė F. (2008). *Bausmės šeimoje: edukacinės analizės kontekstas. Jaunujų mokslininkų darbai, (1), 75-81.*
28. Jonynienė, J. Šinkariova, L. (2010). *Paauglio besiformuojančio asmenybės stiliaus reikšmė subjektyviai jo patiriamai bendravimo su tėvais kokybei. Tarptautinis psichologijos žurnalas, biopsichosocialinis modelis,(7), 59-83.*
29. Jovaiša, L. (1995). *Hodegetika: auklėjimo mokslas. Vilnius.*
30. Kaffemanienė, I. (2006). *Negalės ir socialinės gerovės tyrimų metodologiniai aspektai. Metodinė priemonė. Šiaulių universiteto leidykla.*
31. Kardelis, K. (2007). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Šiauliai: Lucilijus.*
32. Leliūgienė, I. (2003). *Socialinė pedagogika: vadovėlis. Kaunas: Technologija.*
33. Luobikienė, I. (2000). *Sociologija: bendrieji pagrindai ir tyrimų metodika. Mokomoji knyga. Kaunas: Technologija.*

34. Manders, W.A., Scholte, R., Janssens, J., Bryuyn, E. (2006). *Adolescent Personality, Problem Behavior and the Quality of the Parent Adolescent Relationship*, *European Journal of Personality*, (20), 237-254.
35. Miliauskienė, V. (2006). *Rizikos grupei priklausančių paauglių ir jų tėvų tarpusavio santykių ypatumai*. *Socialinis darbas*, (5), 96-107.
36. Miškinis, K. (2003). *Šeima žmogaus gyvenime*. Kaunas.
37. Navaitis, G. (2001). *Psichologinė parama paaugliui*. Vilnius: Kronta.
38. Olweus, D. (1994). *Annotation: Bullying at School: Basic Facts and Effects of a School Based Intervention program*. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, (35), 1171-1190.
39. Rangarajan, S. (2006). *Lonely in a Crowd: The Social and Emotional Consequences of Growing up with Parental Alcoholism*.
<http://www.allacademic.com/meta/p90361_index.html>. (žiūrėta 2011- 02 - 10).
40. Satir, V. (1988). *Peoplemaking*. California: Science and Behavior Press.
41. Schulenber, J.E., Mags, J. L. (2002). *A developmental perspective on alcohol use and heavy drinking during adolescence and the transition to young adulthood*. *Stud Alcohol*, 14, 54-70.
42. Schunk, D.H., Meece, J.L. (2006). *Self-efficacy development in adolescences*. In F.Pajares, T.Urdan (Eds.), *Self-Efficacy Beliefs of Adolescents*, (5), 71–96. Connecticut: Information Age Publishing.
43. Shek, Ma, H.K. (2001). *Parent-adolescent conflict and adolescent antisocial and prosocial behavior: A longitudinal study in a Chinese context*. *Adolescence*, 2.
44. Sketerskienė, R., Šurkienė, G., Žagminas, K. (2009). *Mokinių mokymosi krūvio bei sveikatos ir dienos režimo sąsajos*, *Medicina*, 45, 395 – 404.
45. Sondaitė, J. (1998). *Paauglio socializacijos ypatumai*. *Ugdymo Psichologija: Mokslo darbai*, (2), 75-78.
46. South, S.C., Krueger, R.F., Johnson, W., Iacono, W. (2008). *Adolescent Personality Moderates Genetic and Environmental Influences on Relationships With Parents*. *Journal of Personality and Social Psychology*, 94, 899-912.
47. Šeibokaitė, L. (2008). *Save ir kitus žalojančio elgesio kitimai nuo 5 iki 12 klasės ir su šiuo elgesiu susiję psichosocialiniai veiksniai*. (Nepublikuota daktaro disertacija, 2008).
48. Tidikis, R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto leidybos centras.
49. Trimakas, K.A. (2003). *Jaunimas apie tėvą ir motiną. Antroji dalis. Santykiai su tėvais: Marijonų talkininkų centro leidykla*, Kaunas.

50. Ustilaitė, S. (2001). *Paauglių lytiškumo raiška ir jos psichopedagoginės korekcijos prielaidos*. (Nepublikuota daktaro disertacija, Vilnius, 2001).
51. Vaitkevičienė, A., Jozėnaitė, V. (2008). *Rizikos grupės vaikų socialinės raidos ypatybės ugdymosi kontekste*. Jaunųjų mokslininkų darbai,(2), 234- 239.
52. Veličkaitė, D. (2007). *Tėvų požiūris į paauglių sveikatos poreikius ir problemas*. (Nepublikuotas magistro diplominis darbas, KMU, 2007).
53. Vileikienė, E. (2005). *Delinkventų santykiai su policija ir artimiausia aplinka*. Sociologija, Mintis ir veiksmas, (2), 100-117.
54. Želvys, R. (1994). *Paauglio psichikos vystymasis*. Vilnius.
55. Žukauskienė, R. (1996). *Raidos psichologija*. Vilnius: Valstybinis leidybos centras.
56. Žukauskienė, R. Kalinauskienė, O. (2008). *Skirtumai tarp lyčių, prognozuojant elgesio ir emocinius sunkumus paauglystėje pagal asmenybės bruožus ir tėvų auklėjimo stilių*, *Psichologija*, 38, 63-83.
57. Walker, J.P. Lee, R.E. (1998). *Uncovering Strengths of Children of Alcoholic Parents*. *Contemporary Family Therapy*, 20(4), 521-538.
58. Werner, E. Johnson, J. (2004). *The Role of Caring Adults in the Lives of Children of Alcoholics*. *Substance Use and Misuse*, 39 (5), 699–720.
59. Wolfradta, U., Hempelb, S., Milesc, J. N.V. (2003). *Perceived parenting styles, depersonalisation, anxiety and coping behaviour in adolescents*. *Personality and Individual Differences*, 34, 521–532.
60. Вассерман, Л. И., Горьковская, И. А., Ромицына, Е. Е. (2004). *Родители глазами подростка. Психологическая диагностика в медико-педагогической практике*. Санкт - Петербург, 171 – 175.

Janė Vaitkevičienė

**PECULIARITIES OF COMMUNICATION BETWEEN PARENTS AND TEENAGERS
IN SOLVING INTERPERSONAL CONFLICTS**

The Master's Degree Thesis

Summary

In the paper a theoretical analysis, concerning the peculiarities of parents' and adolescents' communication, while resolving interpersonal conflicts, is done.

The hypothesis was that the attitude of parents and adolescents towards interpersonal communication, while resolving conflicts, is different. This hypothesis was confirmed partially.

There was a research done in the form of a questionnaire, the aim of which was to analyze the peculiarities of parents' and adolescents' attitude towards interpersonal communication between them, while resolving conflicts. A statistical (average, factorial) data analysis was done.

100 parents and 120 students of 2 schools of Naujoji Akmenė city and district municipalities participated in the research.

In the empirical part of the paper particular variables of parents' and adolescents' attitude towards communication between them during the process of resolving conflicts are evaluated, in order to identify peculiarities of this communication.

The main conclusions of the empirical research are:

1. On the grounds of the results of parent's questionnaire it can be stated that:

• Parents single out these factors as being the most important for the relationship with their son/daughter: personal qualities that strengthen relationship (openness and trust), being interested in the matters that are directly related to their child (health, life, studies and friends) and intensity of communication (frequency of conversations).

• Parents emphasize that conflicts between them and children often occur because of the changes in adolescents' behavior and emotions, when children start to mature. Parents tend to think that conflicts are often caused by the studies and improper friends. However, neither distrust nor dissatisfaction with a child is considered as reasons of the conflict.

• There is a relation between respondents' demographical variables and certain peculiarities of the attitude towards communication with an adolescent. Women tend to communicate with a child, whereas men notice and give prominence to negative aspects related to the child's behavior. Parents and foster-parents that have a higher education put stress on variables of satisfaction with their children, whereas adolescent's negative changes and the importance of strict nurture are emphasized by parents and foster-parents that have a basic education. Parents

who grow 3 or more children emphasize distrust and dissatisfaction with a child, importance of strict nurture and making a final decision in the conflicts. Also, they do not incline to admit child's rights and freedoms, respect and importance of being interested in his/her studies. On the other hand, parents having 2 children do that.

2. Having analyzed the findings of the questionnaires, completed by the adolescents, it can be claimed that:

- Relations between adolescents and their parents or foster-parents are good and there are not many disagreements (conflicts are more rare, compared to the answers of the questionnaire, filled by parents).

- There are paritetic relations between parents and children. Parents are the people who are responsible for certain adolescent's actions and decisions, they do not permit their children to misbehave, be opposed to or ignore parents. Parents do not behave in a way that would cause disagreements or conflicts between them and their adolescent children.

- During conflicts and after them adolescents experience various feelings and emotions (anger, apathy, sadness) and think about possible changes. However, if that is not emphasized, it means that relations are positive, a little number of conflicts or absence of them.

3. On the grounds of the conclusions mentioned above, it can be stated that the hypothesis "Parents' and adolescents' attitude towards interpersonal communication while resolving conflicts is different" was confirmed partially.

Keywords: adolescence, interpersonal communication, conflict, family conflict, nurture style.

Priedai

AR LENGVA BENDRAUTI SU PAAUGLIU?

GERBIAMOS MAMOS, GERBIAMI TĖVELIAI.

Paauglystė – tai audrų ir sunkumų laikotarpis tarp vaikystės ir suaugusiųjų amžiaus.

Kokie pokyčiai vyksta Jūsų ir vaikų santykiuose?

Apklausa leis išsiaiškinti tėvų požiūrį į bendravimo su paaugliu ypatumus.

Apklausa yra ANONIMINĖ

NEI VARDŲ, NEI PAVARDĖS ŽYMĖTI NEREIKIA

Prašau anketą užpildyti iki galo.

Jums tinkantį atsakymą pažymėkite taip: „X“

APIE JUS

1. Jūs esate paauglio:
 - Mama
 - Tėtis
 - Globėja (-as)

2. Jūs esate:
 - Dirbanti (-is)
 - Bedarbė (-is)
 - Kita

3. Kiek turite vaikų?
 - 1 vaiką
 - 2 vaikus
 - 3 vaikus
 - daugiau (įrašykite skaičių)

4. Kiek metų jūsų dukrai/sūnui?
 - 14 metų
 - 15 metų
 - 16 metų
 - 17 metų
 - 18 metų

5. Jūsų išsilavinimas:
 - Aukštasis
 - Vidurinis
 - Pagrindinis
 - Kita

6. Kaip dažnai reaguojate į paauglio veiksmus?

	Tikrai ne	Ne	Taip	Tikrai taip
Vaiko elgesys mane erzina				
Aš gerbiu savo vaiką				
Mano vaikas nieko gyvenime nepasieks				
Aš gailiuosi savo vaiko				
Man patinka vaiko elgesys				
Kartais man atrodo, kad aš vaiko nekenčiu				
Man patinka vaikas toks, koks yra				
Aš dažnai žaviuosi savo vaiku				
Kita				

7. Kokius pastebėjote sūnaus/dukros pasikeitimus, vaikui pradėjus bręsti?

	Tikrai ne	Ne	Taip	Tikrai taip
Tapo jautresnis				
Užsisiklėdė savyje				
Daugiau laiko skiria draugams				
Pasikeitė sūnaus/dukros draugai				
Pradėjo prasčiau mokytis				
Padažnėjo konfliktai su mokytojais				
Padažnėjo konfliktai su broliu/seserimi				
Nepastebėjote jokių paauglio pasikeitimų				
Kita				

8. Kaip Jūs patenkintas (-a) dabartiniais santykiais su vaiku?

- visiškai patenkintas (-a)
 patenkintas (-a)
 vidutiniškai patenkintas (-a)
 nepatenkintas (-a)
 visiškai nepatenkintas (-a)

9. Kas, Jūsų nuomone, svarbiausia tarpasmeniniuose tėvų ir vaikų santykiuose?

	Tikrai ne	Ne	Taip	Tikrai taip
Vaiko laisvių ir teisių pripažinimas				
Atvirumas				
Griežtų elgesio taisyklių vaikui nustatymas				
Pokalbių dažnumas				
Pasitikėjimas sūnumi/dukra				
Už griežtą auklėjimą jis padėkos vėliau				
Stengtis vykdyti visus vaiko norus				
Domėtis vaiko gyvenimu				
Domėtis vaiko sveikata				
Domėtis vaiko draugais				
Domėtis vaiko mokslo pasiekimais				
Tėvai ir vaikai laisvalaikį turi leisti kartu				
Tėvai turi domėtis vaiko hobiu				
Kita				

10. Kaip dažnai kyla nesutarimai tarp Jūsų ir sūnaus/dukros?

- Kasdien
 Kartą – du per savaitę
 Kartą per mėnesį
 Nesutarimų nekyla

11. Kokiam teiginiui priskirtumėte save bendraujant su sūnumi/dukra?

Teiginiai \ Atsakymai	Visiškai sutinku	Nežinau	Visiškai nesutinku	Iš dalies sutinku
1. Sūnui/dukrai tėvai nuolat nurodinėja, ką jiems daryti.				
2. Sūnus/dukra gali išsakyti savo nuomonę, bet tėvai priimdami sprendimus į ją neįsiklauso.				
3. Sūnus/dukra laisvai išsako savo nuomonę apie jam svarbius dalykus ir netgi gali priimti sprendimus, tačiau jiems turi būti gautas tėvų pritarimas.				
4. Sūnus/dukra ir tėvai turi lygias teises priimant sprendimus.				
5. Sūnus/dukra pats sprendžia, ar paklusti tėvų sprendimui.				
6. Sūnus/dukra priimdami sprendimus pats sprendžia, ar laikytis tėvų norų ar juos ignoruoti.				
7. Sūnui/dukrai tėvai nevaizdina jokio vaidmens, nesidomi paaugliu ir nevadovauja jų elgesiui.				

12. Kokios dažniausiai pasitaikančių konfliktų priežastys?

	Tikrai ne	Ne	Taip	Tikrai taip
Sūnus/dukra ignoruoja Jūsų nuomonę				
Vaikas pasirenka netinkamus draugus				
Jums nepriimtinas sūnaus/dukros aprangos stilius				
Mažas dėmesys mokymuisi				
Man atrodo, kad vaiko elgesys neatitinka priimtinių normų				
Kartais man atrodo, kad vaikas nesugeba nieko gero nuveikti				
Man atrodo, kad aš nepasitikiu vaiku				
Kita (įrašykite)				

13. Kaip sprendžiate šeimoje iškilusius nesutarimus, susijusius su vaiko elgesiu?

	Tikrai ne	Ne	Taip	Tikrai taip
Konfliktą visada išsprendžiate savo nuomone				
Visada vaiko prašote paaiškinti savo poelgį, tačiau galutinis sprendimas Jūsų				
Stengiatės nevaržyti vaiko elgesio taisyklėmis				
Jei vaikas mano, kad jo elgesys teisingas, jis gali neatsižvelgti į tėvų nuomonę.				
Vaikai turi suprasti, kad tėvai jiems linki gero				
Konflikto metu aš dažnai pripažįstu, kad vaikas teisingas				
Kita				

14. Kam paauglys papasakoja apie iškilusius sunkumus?

- Mamai
- Tėčiui
- Broliui/seseriai
- Draugams
- Kita

15. Kokiomis temomis dažniausiai pasikalbate su vaiku?

	Dažnai	Kartais	Retkarčiais	Niekada
Apie mokslą				
Apie savarankiškumo lygį				
Aptariate svarbius dienos įvykius				
Apie buitines darbus				
Analizuojate išgyventus jausmus, emocijas bei poelgius				
Apie sportą				
Apie hobi				
Aptariate laisvalaikio praleidimą				
Apie sveikatą				
Aptariate mokyklinės problemas				
Analizuojate santykius su				

bendraamžiais				
Analizuojate santykius su klasės draugais				
Kita				

Ačiū už nuoširdžius ir atvirus atsakymus!

ANKETA MOKSLEIVIUI / MOKSLEIVEI

Mane domina, kokius sunkumus dažniausiai patiria jauni žmonės, tavo bendraamžiai bendraudami su tėvais. Visi atsakymai yra svarbūs. Pasistenk į juos atsakyti taip, kaip tau atrodo geriausia. Viskas, ką tu man pasakysi, liks paslapyje. To nesužinos nei tavo tėvai, nei kiti su tavimi susiję asmenys.

Tau tinkančius atsakymus pažymėk taip: X

Kiek tau metų?.....

1. Esi

Mergina

Vaikinas

2. Su kuo tu gyveni?

Abiem tėvais

Vienu iš tėvų su kuriuo?.....

Su globėjais

3. Kiek turi?

Brolių

Seserų

Neturiu

4. Su kuo nesutari?

Su mama

Su tėvu

Su abiem tėvais

Su globėjais

Kita

5. Kaip dažnai kyla nesutarimai tarp Jūsų ir mamos/tėčio ar globėjo (-os)?

Kasdien

Kartą – du per savaitę

Kartą per mėnesį

Nesutarimų nekyla

6. Kokiam teiginiui priskirtumėte save bendraujant su mama/tėčiu ar globėja (-u)?

Teiginiai \ Atsakymai	Visiškai sutinku	Nežinau	Visiškai nesutinku	Iš dalies sutinku
1. Tėvai nuolat nurodinėja, ką man daryti.				
2. Aš galiu išsakyti savo nuomonę, bet tėvai priimdami sprendimus į ją neįsiklauso.				
3. Galiu laisvai išsakyti savo nuomonę apie svarbius dalykus, tačiau jie sprendimą priima patys.				
4. Aš ir tėvai turi lygias teises priimant sprendimus.				
5. Aš pats nusprendžiu, ar paklusti tėvų sprendimui.				
6. Priimdamas sprendimus, pats nusprendžiu laikytis tėvų norų ar juos ignoruoti.				
7. Tėvai man nevaidina jokio vaidmens, jie manimi nesidomi ir nevadovauja mano elgesiui.				

7. Ar pastaruoju metu gerai sutari su abiem tėvais, ar jie gerai su tavimi elgiasi?

	Tikrai ne	Ne	Taip	Tikrai taip
Tėvai suteikia man savarankiškumo laisvę				
Tėvai su manimi bendrauja kaip su draugu				
Tėvai nesieltgia pagarbiai				
Tėvai su manimi elgiasi švelniai				
Primeta savo nuomonę				
Varžo mano teises				
Mes kartu planuojame laisvalaikį				
Tėvai manimi pasitiki				
Kita				

8. Dėl kokio tėvų elgesio kyla nesutarimai, konfliktai?

	Tikrai ne	Ne	Taip	Tikrai taip
Nuolatos liepia dirbti (namų ruošą ir pan.)				
Draudžia pramogauti (eiti į šokius, į kiną)				
Neleidžia žiūrėti TV, žaisti kompiuteriu				
Draudžia atsivesti draugus į namus				
Draudžia eiti į kiemą				
Trukdo ruošti pamokas				
Girtauja				
Veda į namus nepažįstamus žmones				
Verčia vogti				
Verčia elgetauti, rinkti butelius				
Nuolatos ieško priekabių				
Be priežasties palieka vieną kelioms dienoms				
Nesidomi, neklausia, kaip sekasi				
Tėvai per daug užsiėmę				
Tėvai retai būna namuose				
Tėvai nebendrauja su manimi				
Neturime bendros veiklos				
Nesikalba, ignoruoja				
Neduooda pinigų, ko nors neperka				
Neduooda valgyti				
Bara, šaukia, keikia, grasina, rėkia				
Varo iš namų				
Tėvai per daug kišasi į asmeninį mano gyvenimą				
Dažnai tėvai manęs nesupranta ir net nenori suprasti				
Nepakenčiu, kai mane globoja ir už mane viską sprendžia				
Nepitaria tam, kad aš rūkau				
Įtarinėja, kad vartoju narkotikus				
Mano, kad vartoju alkoholį				
Kita				

9. Kam pasipasakoji apie iškilusius sunkumus?

- Mamai
- Tėčiui
- Broliai/seseriai
- Draugams
- Kita

10. Kokiomis temomis dažniausiai pasikalbate su tėvais ?

	Dažnai	Kartais	Retkarčiais	Niekada
Apie mokslą				
Apie savarankiškumo lygį				
Aptariate svarbius dienos įvykius				
Apie buitines darbus				
Analizuojate išgyventus jausmus, emocijas bei poelgius				
Apie sportą				
Apie hobi				
Aptariate laisvalaikio praleidimą				
Apie sveikatą				
Aptariate mokyklinės problemas				
Analizuojate santykius su bendraamžiais				
Analizuojate santykius su klasės draugais				
Kita				

11. Kaip tu dažniausiai jautiesi, kai jie taip elgiasi?

	Tikrai ne	Ne	Taip	Tikrai taip
Aš dažnai jaučiuosi nemylimas, nereikalingas				
Pykstu				
Liūdžiu				
Bijau				
Abejingai reaguojau				
Stengiuosi keistis				
Bėgu iš namų				
Guodžiuosi draugams				
Pasipasakoju seneliams				
Kalbu apie tai su mokytoja				
Kita				

12. Kaip sprendžiate konfliktus?

	Tikrai ne	Ne	Taip	Tikrai taip
Demokratiškai sprendžiame nesutarimus dėl mokymosi				
Tėvai primeta savo nuomonę				
Ieškome abiem pusėm priimtino rezultato				
Tėvai mane baudžia				
Nesiskaito su mano nuomone				
Kita				

Ačiū už nuoširdžius ir atvirus atsakymus!

